

Magyar Csaba (Mađar Čaba)

**GRADSKO-KOMUNALNO
PREDUZEĆE
HERCEG-NOVI
1950 – 2004.**

Magyar Csaba (Mađar Čaba)
GRADSKO KOMUNALNO PREDUZEĆE
HERCEG-NOVI
1950 – 2004.

Magyar Csaba (Mađar Čaba)
GRADSKO KOMUNALNO PREDUZEĆE HERCEG-NOVI
1950–2004.

Recenzent
Milan SIJERKOVIĆ, arhivist

Lektor
Petar JANIČIĆ

Izdavač
JAVNO KOMUNALNO PREDUZEĆE »ČISTOĆA«
HERCEG-NOVI

Štampa
Biro Konto - Igalo

Tiraž: 450

Autori fotografija:
Csaba MAGYAR
Josip MIKULIĆ
Iz arhive JP »Vodovod i kanalizacije« Herceg-Novi

Slika na naslovnoj strani:
Specijalni kamion MAN 12-180, poklon Evropske agencije za rekonstrukciju

Magyar Csaba (Mađar Čaba)

**GRADSKO KOMUNALNO
PREDUZEĆE
HERCEG-NOVI
1950 – 2004.**

Herceg-Novi, 2004.

U V O D

Svrha ovog rada je, prije svega, da se pokaže nastanak i razvojni put djelatnosti gradske čistoće kroz gradsko Komunalno preduzeće i Javno preduzeće »Čistoća« Herceg-Novi. Međutim, usljed povezanosti sa ostalim srodnim komunalnim djelatnostima, ono se mora posmatrati i kroz djelatnost ostalih komunalnih službi koje su se, sticajem okolnosti, povremeno nalazile integrisane sa službom gradske čistoće.

Posmatrano sa gledišta formalnog razvoja, osnivanje i razvoj gradskog **Komunalnog preduzeća Herceg-Novi** ima nekoliko perioda. Zbog toga ovaj prikaz osnivanja i razvoja, koji slijedi, izložen je, bez pretenzija da bude iscrpan i potpun. Tim prije što problematika Komunalnog preduzeća sigurno, po složenosti i obimnosti, prelazi okvire ovog rada, jer tu problematiku nemoguće je tretirati nezavisno od šireg društvenog i privrednog konteksta opštine Herceg-Novi u kojem je preduzeće nastalo i razvijalo se. U nemogućnosti da se obradi čitav »uzdužni presjek« razvoja, ograničio sam se samo na one karakteristične momente, kao i na ličnosti koji su ga pratili u njegovom poslovanju.

Komunalne djelatnosti, odnosno uslovi i način njihovog obavljanja, javljaju se u nezaobilaznim činionicima standarda građana, te razvoja i razvijenosti određene društvene zajednice. Razvoj i razvijenost samih komunalnih djelatnosti je, pak, u neposrednoj uzročnoj vezi sa mogućnostima i spremnošću za ulaganja u njih. Mogućnosti nijesu bile izrazite, ali je zato izrazita bila nespremnost za ulaganja i izdvajanja novčanih sredstava u komunalne djelatnosti. Prihvatajući ih kao činilac standarda, komunalne djelatnosti su se odvijale pod posebnim vidom »zaštite«. Kroz cijene usluga, u komunalnim djelatnostima štitio se standard građana i dohodak privrede, a razvoj djelatnosti je zaostajao za potrebama, dok se dodatna sredstva nijesu mogla iznaći ni za kakvo-takvo redovno funkcionisanje, a kamoli za unapređenje i razvoj. Nesklad između potreba i mogućnosti doveo je u prošlosti do izra-

zite problematike u komunalnim djelatnostima – u materijalnim, tehničkim, kadrovskim i drugim uslovima.

Održavanje čistoće u naseljima i čišćenje javnih površina je, čini se, bilo najproblematičnije. Zaostajanje se bilježilo u svim segmentima: privremene lokacije za deponije bile su »pod udarom« zabrane nadležnih organa, daleko je još selekcija otpada, otvorena su pitanja transportnih sredstava, odgovarajuće radne snage i stalno proširenje javnih površina i područja sa njima. Snabdijevanje naselja vodom je ostvareno preko vodovoda iz Plata, izgrađenog, uglavnom, sredstvima samodoprinosu. Intenziviranjem stambene i druge izgradnje naglašen je problem prečišćavanja i odvođenja otpadnih voda. To je djelimično ublaženo izgradnjom kolektora Igalo – Meljine, ali je u novije vrijeme sve naglašeniji problem duž Rivijere. Zelene površine se sve više »povlače« pred intenzivnom izgradnjom, parkovske klupe su stalni predmet uništavanja. Da nije mimoze i palmi, veoma brzo bi se ostalo bez temeljne karakteristike – grad zelenila. Proširenje i održavanje javne rasvjete je skopčano sa izuzetno visokim troškovima, a potrebe sežu i do seoskih naselja.

Pregled mogućnosti izvora za finansiranje komunalnih djelatnosti i izgradnju potrebnih kapaciteta bili su upućeni na sredstva korisnika usluga, odnosno na naknadu za usluge, kao osnovni vid samofinansiranja, jer su drugi izvori bili nedovoljni i nestalni, a sve više neizvjesni. Otuda je problematika komunalnih djelatnosti iziskivala obaveze da se cijene komunalnih usluga dovedu do nivoa koji će osiguravati ekonomsku stabilnost komunalne organizacije, prikladno životu i radu zaposlenih, a ujedno i kvalitetnu uslugu. U prošlosti se cijenama komunalnih usluga lažno štitio standard građana, čime je ostvareno suprotno dejstvo – zapušteni su komunalni objekti i djelatnosti koje su zahtijevale neuporedivo više sredstava nego što je bila mogućnost zajednice.

Problematika i razvijenost komunalnih djelatnosti, odnosno uslovi u kojima su se odvijale, dobro su poznati. To su bile česte promjene statusa komunalne radne organizacije, izdvajanje ili pripajanje pojedinih komunalnih službi, segmentacije unutar radne organizacije i učestalost promjene rukovodećih ličnosti. Sve je to prevashodno išlo na štetu razvojnog kontinuiteta komunalnih djelatnosti. Postojali su i određeni pokušaji da se o svemu ovom stručno raspravi, ali sve je to, opet, bilo uslovljeno novčanim sredstvima kojih za ove potrebe nikad nije bilo dovoljno. Otud i potreba prisjećanja i podsjećanja na ova događanja.

Herceg-Nov, februaru 2004. godine

Csaba Magyar

POČECI KOMUNALNIH SLUŽBI 1946. GODINE

Prvi dokument, koji može da se navede o počecima organizovanijeg rada komunalnih službi u Herceg-Novom poslije drugog svjetskog rata, jeste zapisnik plenuma Gradskog narodnooslobodilačkog odbora Herceg-Novog od 13. januara 1946. godine, održanog pod predsjedništvom predsjednika NOO grada **Todora Kilibarde** (1897-1955). U zapisniku se navodi izvještaj referenta Privrednog odsjeka Gradskog odbora **Frana-Lila Trana**, kojim on od Gradskog odbora traži opravku jednog starog kamiona i nabavku guma za taj kamion, *»bez kojeg je nemoguće izvršavati neophodne poslove u gradu«*. Opravka ovog kamiona i nabavka guma u tadašnjim teškim nemaštinama u poslijeratnom periodu, očigledno, bilo je skopčano sa velikim teškoćama, jer se ovo pitanje kamiona spominje i u kasnijim zapisnicima kao neriješeno. Iz tog razloga, na sastanku plenuma 12. jula 1946. godine, referent Trani traži da se za potrebe odvoženja smeća iz grada kupi jedan konj i zaprežna kola, jer, kako u tč. IX odluke plenuma stoji *»u gradu nema pogodnog mjesta za odlaganje smeća«*. Međutim, i sa kupovinom konja i zaprežnih kola bilo je teškoća. Radi toga plenum na sjednici od 23. marta 1947. godine, donosi odluku da se za odvoženje smeća zaključi ugovor sa prevoznikom i vlasnikom konjske zaprege **Jovanom Misinezovićem** iz Herceg-Novog za 2.500 dinara mjesečno. Smeće se tada odvozilo i deponovalo na poljoprivrednom imanju koje se nalazilo istočno od Karače, prema Savini, gdje se danas nalazi izgrađen čitav kompleks stambenih zgrada.

Trani, u jednom svom kasnijem referatu, 12. jula 1946. godine, obavještava plenum da su gradski vodovod, vodomjeri i rezervoar za vodu *»u teškoj stanju«* i, radi uštede potrošnje vode, zahtijeva da se ukinu sve česme u dvorištima i baštama. Takođe, traži i obezbjeđenje novčanih sredstava za ove nužne popravke. Ovdje treba napomenuti da se u to vrijeme Herceg-Novi snabdijevao

vodom iz izvora »Crnica«, izdašnosti svega nekoliko lit/sek. preko jedinog rezervoara u Srbini na koti 90 m, zapremine 2x100 m³. Razvodna mreža se sastojala od glavnog cjevovoda koji se od rezervoara spuštao ulicom pored Kanli kule, preko Trga Nikole Đurkovića i Stepeništem 28. oktobra do bivše željezničke stanice na samoj obali mora. Drugi ogranak se razdvajao na Trgu Nikole Đurkovića i vodio Njegoševom ulicom do samostana Sv. Antuna. Uz put je bilo postavljeno nekoliko javnih česmi i to: jedna na stočnoj pijaci koja se nalazila na strmini pored Kanli kule, jedna ispred ribarnice, u ulici koja se grana sa Trga Nikole Đurkovića prema današnjoj pijaci, jedna na raskrsnici puta koji vodi prema gradskoj luci i jedna na prostoru iza zgrade bivše željezničke stanice. Kućne priključke imalo je svega nekoliko kuća koje su se nalazile neposredno pored glavnog cjevovoda. Samo je bivši hotel »Boka« imao pomoćni rezervoar radi bolje snabdjevenosti hotelskih gostiju. Voda se puštala iz rezervoara ujutro i uveče prema određenoj satnici. Vodovodom je rukovao i održavao ga vodoinstalater **Ivan-Đovanin Klisura** iz Herceg-Novog. Vodu iz rezervoara je otvarao **Kosto Bajković** koji je stanovao u Srbini, u blizini rezervoara. Ostalo stanovništvo iz Starog grada snabdijevalo se vodom sa izvora »Karača«.

Pored problematike sa odvozom smeća i vodosnabdijevanjem grada, u kasnijim zapisnicima plenuma spominje se i red na pijaci koja se tada nalazila na Trgu Nikole Đurkovića, a pijaca je radila samo prije podne srijedom i subotom. Spominju se i neki poslovi manjeg značaja, kao što je krpljenje pločnika i stepeništa na gradskim ulicama, popravka željeznih ograda i obrušenih podzida (međa). Za ove radove bio je angažovan zidar **Dušan Vuković** sa Kamenog posebnim ugovorom.¹

Za nadzor komunalnih službi i poslova bili su zaduženi članovi plenuma i to: **Stevo Setenčić**, **Đuro Bubalo** i **Milanka Terzović** za gradsku čistoću, **Simo Matković** za pijacu i cijene na pijaci, a za ostale komunalne poslove **Petar Čebić** i **Špiro Piljurović**.²

Kako se iz prednjeg vidi, Mjesni gradski narodnooslobodilački odbor Herceg-Novog u to vrijeme je, posredstvom svog Privrednog odsjeka, vodio neposrednu brigu i izvršavao osnovne komunalne poslove. Takođe, iz citiranih zapisnika plenuma opštine vidi se da je izvršni realizator komunalnih poslova bio referent Privrednog odsjeka Frano-Lilo Trani. Pošto je Trani kasnije postavljen za direktora komunalnih ustanova i bio dugogodišnji izvršilac komunalnih poslova u Herceg-Novom, prilika je da se kaže i nekoliko riječi ko je bio Frano Trani.

1 Odluka plenuma GNOO Herceg-Novi od 20. decembra 1946. godine

2 Zapisnik plenuma GNOO Herceg-Novi od 22. decembra 1946. godine

Porodica Trani je porijeklom iz Trsta. U Herceg-Novu se doselila sredinom XIX vijeka.³ Poslije prvog svjetskog rata osnovali su i vodili hotel »Na plaži« na Savini, na mjestu gdje se danas nalazi hotel »Plaža«. Frano Trani je tokom okupacije u drugom svjetskom ratu bio član ilegalnog Narodnooslobodilačkog odbora Herceg-Novu, a kako poslije rata u Herceg-Novu nije bilo iskusnijih privrednika, odmah je u oslobođenom gradu bio imenovan za referenta u Privredni odsjek Gradskog narodnooslobodilačkog odbora, ako se o nekoj »privredi« u tim poslijeratnim godinama uopšte može i govoriti. Naime, iz zapisnika plenuma iz tog vremena se vidi, da se problematika Privrednog odsjeka, uglavnom, svodila na nabavku i raspodjelu prehrambenih artikala za takozvano garantovano snabdijevanje (provizaciju) i distribuciju bonova (tačkica) za ta sledovanja.

Koliki je obim komunalnih poslova u Herceg-Novu bio u početnoj fazi, tj. 1946. godine, najbolje se vidi iz godišnjeg izvještaja Privrednog odsjeka koji je referent Trani pročitao građanstvu na zboru birača Herceg-Novog, održanog 23. decembra 1946. godine, u prepunoj sali Doma kulture.⁴ U izvještaju se navode sljedeći podaci:

- nabavka vage za pijacu	782,50 dinara	
- čišćenje ulica	6.033.-	»
- održavanje vodovoda	22.600.-	»
- opravka ulica, pijace i kanala	8.449.-	»
- rukovanje gradskim satom	2.445.-	» ⁵
- itd.		

Navodi se i podatak da je iza tvrđave Kanli kule uređeno vezište za konje jer je u to vrijeme, pazarnim danima, seosko stanovništvo dopremalo svoje proizvode iz zagorskih sela na konjima i magaradima do grada, pa se tovarna stoka vezivala svuda usput, od Jokmegdana do Čela, tako da se tim uskim putem pazarnim danima jedva moglo prolaziti.

Povećanjem obima i značaja komunalnih poslova u gradu, odlukom plenuma GNOO 30. marta 1947. godine pri Privrednom odsjeku osniva se **režijski odbor** za izvođenje komunalnih radova u sastavu: **Frano Trani, Dušan Ćirković i Sekule Gudelj**, kao referent režijskog odbora. Jedan od

3 Jovan Špira Sekulović, NOVI. Herceg-Novu 2002.

4 Dom kulture je bio u suterenu današnje Gradske kafane

5 Gradskim satom je u početku rukovao časovničar **Feliks Petrone**. Poslije njega časovničari **Mirko Crnić i Anton Radecki**. Gradski sat je u to vrijeme uredno otkucavao zvonom svaki sat deset minuta prije tačnog sata, a zatim i tačno vrijeme. Sat se navijao pomoću tegova od kamena obješenih na lanac

zadataka režijskog odbora bio je »održavanje varoške električne mreže« koja je bila vlasništvo opštine.

Radi trajnijeg rješenja iznošenja smeća iz grada, plenum GNOO na sjednici održanoj 20. marta 1948. godine, odlučuje da se od Gradske ekonomije (Poljoprivredno dobro), koja se nalazila na Savini, istočno od Karače, preuzme jedan konj i primi u stalni radni odnos jedan kočijaš (**Husein Čikić** iz Igala). Na istoj sjednici se donosi i odluka o osnivanju **Lokalnog privrednog preduzeća** koje treba od opštine da preuzme komunalne poslove. To preduzeće treba da ima u svom sastavu i poslovnicu za održavanje »električne rasvjete, pekaru, mesaru, klaonicu i vodovod«.

Za direktora preduzeća imenovan je **Aleksandar-Leso Doklešić**, bivši trgovački pomoćnik u manufakturnoj radnji **Sava Terzovića**.

Na sjednici plenuma 1. oktobra 1948. godine, donosi se odluka da se izvor »Banja« i »Vrčnica« na Čelima isključi iz gradskog vodovoda, jer se pokazalo da je voda iz tih izvora »nečista«, a da se uvede obavezno hlorisanje vode sa izvora »Crnica«.

OSNIVANJE GRADSKOG KOMUNALNOG PREDUZEĆA HERCEG-NOVI 1950. GODINE

Da bi se mogao ocijeniti značaj komunalnih problema tog poslijeratnog vremena »obnove i izgradnje«, potrebno je detaljnije navesti izvode iz izvještaja rada i zaključke Izvršnog odbora Narodnog odbora opštine Herceg-Novi za period od 27. decembra 1949. do 27. februara 1950. godine. O problemima gradske čistoće, pored ostalog stoji:

»I pored stalnog ubjeđivanja i opomena od strane Odbora, da građanstvo poklanja više pažnje čistoći ispred svojih kuća, dvorišta i ulica – još se stalno vide čitave hrpe smeća i kojekakvih otpadaka po raznim dvorištima, a naročito u sporednim ulicama. Uбудuće će se kažnjavati ovakve nekulturne pojave i svi oni građani koji zanemaruju čistoću grada, javno će se opominjati preko zvučnika«. ⁶

U ovom izvještaju se takođe konstatuje da je opština uzela u stalni radni odnos jednog zidara (**Gliga Prlainovića** sa Mokrina) za održavanje gradskih ulica, a da će se veći obim radova izvoditi dobrovoljnim »frontovskim radnim akcijama«. ⁷

Zatim slijedi: Za što usklađenije i lakše plansko izvođenje lokalnih poslova i za privredno unapređenje Herceg-Novog, plenum je donio odluku da se osnuje **Gradsko komunalno preduzeće** u koje će se uključiti dosadašnje Mjesno privredno preduzeće. Predviđeno je da se preko Gradskog komunalnog preduzeća ubuduće razvija čitava privreda grada, tako da je novoformirano preduzeće obuhvatilo u svoju djelatnost sljedeće grane poslovanaja:

⁶ U tom poslijeratnom vremenu u Herceg-Novom nije bilo lokalne štampe i radio-stanice. Građanstvo se o aktuelnostima obavještavalo putem oglasa ili preko razglasne stanice i zvučnika koji su bili raspoređeni po stubovima u gradu

⁷ Stanovništvo je u to vrijeme bilo politički organizovano u Narodni front, kasnije u Socijalistički savez radnog naroda (SSRN).

1. gradski vodovod, o svim pitanjima instalacija, naplatu, opravke itd.
2. elektrifikaciju o svim pitanjima, gradsku mrežu, instalacije, naplatu, opravke itd.
3. gradski bioskop,
4. pekare sa prodavnicama,
5. mlinove za brašno i uljane, ⁸
6. ribarnicu,
7. tržne usluge, naplatu pjacarine, bankove, vage itd.
8. održavanje gradskih ulica i kanala (sve opravke i dogradnje),
9. usluge obalskih radnika, istovar i pretovar robe u luci i na željezničkoj stanici,
10. čišćenje grada i odvoz smeća,
11. ledara (hladnjača) koja će se uspostaviti,
12. gradsko kupatilo koje će se uspostaviti,
13. održavanje javnog WC-a. ⁹

Finansijskim planom NOO Herceg-Novi za 1950. godinu obezbijeđeno je 1,850.000.- dinara obrtnih sredstava. Preduzeće je registrovano kod Sreskog narodnog odbora Herceg-Novi, ¹⁰ i pod administrativnim rukovodstvom Gradskog narodnog odbora Herceg-Novi. Za koordinaciju rada između novoformiranog Gradskog komunalnog preduzeća i Izvršnog odbora Gradskog narodnog odbora, zaduženi su pojedini odbornici po sektorima grada kako slijedi:

Novi grad:	Doko Vlaović i Ibrahim Čamdžić
Savina:	Stevo Petijević
Stari grad:	Mirko Lakobrija
Meljine:	Niko Lipovac
Srbina:	Niko Stanović
Igalo:	Stevo Drašković
Topla:	Neđeljko Roganović

Već 5. aprila 1950. godine GNO Herceg-Novi donosi i naredbu o čistoći grada i kućnom redu. U članu 15 naredbe stoji:

8 Brašneni mlin na električni pogon bio je montiran u danas oronuloj zgradi na raskrsnici puta prema Srbini, na Jokmegdanu

9 Javni WC bio je na skveru, na raskrsnici kolskog puta prema pristaništu, gdje se danas nalazi bista Branka Ćopića

10 Hercegnovski srez je u to vrijeme, pored današnje teritorije opštine Herceg-Novi, obuhvatao i teritoriju Morinja, Risna i Krivošija

»Smeće, pepeo i svi drugi otpatci moraju se spremati u zato određene prikladne posude i smjestiti na zato određeno mjesto.

Posude za smeće imaju se na znak zvonca ¹¹ ili na drugi znak, iznijeti pred kućna vrata gdje će ih za to određeno osoblje isprazniti u određena kola za smeće.

Svi hoteli, menze, skladišta, preduzeća i sl. imaju posebno sakupljati svoje smeće i isto odvoziti o vlastitom trošku, odnosno prenos ovoga moraju nadoknaditi Gradskom komunalnom preduzeću«.

Iznošenje smeća u 1950. godini za građanstvo još je bilo besplatno. Međutim, na zboru birača, održanom u Herceg-Novom 29. decembra 1950. godine, najavljeno je da će se:

»Za pokrivanje troškova oko iznošenja smeća iz grada, kao što je to zavedeno i u drugim mjestima, odrediti za svako domaćinstvo, preduzeće i ustanovu plaćanje mjesečno, iz kojih sredstava će se održavati kola, konji i prevoz smeća«.

U izvještaju Izvršnog odbora SNOO Herceg-Novog, za period 28. mart –21. maj 1950. godine, već se konstatuje:

»Uspostavljanjem Komunalnog preduzeća u priličnoj mjeri se osjetilo poboljšanje na uređenju i čistoći grada, na uređenju kanalizacije, popravci dotrajale vodovodne mreže, popravci ulica, potpornih zidova i ostalog. Naročito se popravila čistoća grada i odvoz smeća iz grada«.

Za direktora Komunalnog preduzeća 1. januara imenovan je **Frano-Lilo Trani**, jer je Aleksandar-Leso Doklešić otišao u penziju.

Dolaskom novog direktora, u Komunalnom preduzeću pokrenute su nove inicijative na uređenju grada. Na sjednici Izvršnog odbora GNO Herceg-Novog, 3. marta 1951. godine, Trani predlaže da se izvrši nabavka sadnica ukrasnog bilja iz Dubrovnika. Osniva se i rasadnik u Savini, gdje se nalazilo već 6.000 sadnica. Na zahtjev zbora birača Igalu, organizuje polijevanje glavne ulice pored mora koja je tada bila glavna međugradska neasfaltirana

11 Konjska zaprega kojom se odvozilo smeće, bila je opremljena zvoncem. Deponija za smeće se do 1950. godine nalazila na ekonomiji na Karači. Od 1950. godine smeće se deponovalo u rupe iz kojih je vađen pijesak za gradilišta na ušću rijeke Sutorine. Nakon osnivanja Banje u Igalu i terapijskog objekta kod ušća rijeke Sutorine, deponija za smeće premještena je uz kolski put Meljine – Podi i istovaralo se sa puta u provaliju, na mjestu zvano Rebra.

Gradska pijaca u Herceg-Novom nakon adaptacija 1952. godine

saobraćajnica, a Igalo je već bilo banjsko lječilište. Očišćene su i podrezane sve palme u gradu. Direktor Trani je pregovarao sa Komandom mjesta da se za gradske potrebe ustupi garnizonska kasarna u centru grada i da se ista preuredi za gradsku tržnicu. Poseban problem pazarnim danima, u gradu i na prilazima gradu, bilo je uspostavljanje vezišta za konje na kojim su seljaci iz okolnih sela dopremali svoje proizvode, pa je plenum opštine odlučio da se vezište konačno uredi iza tvrđave Kanli kula.

U izvještaju o radu komunalnih djelatnosti za plenum opštine, 24. oktobra 1951. godine stoji:

»Glavni i najteži posao oko uređenja grada i okolice obavilo je Gradsko komunalno preduzeće, koje je svojim stvarnim raspoloživim sredstvima doprinijelo da naš grad dobije u ovoj sezoni nov izgled«.

U izvještaju, pored ostalog, stoji i podatak da je izvršena popravka vodovoda Sasovići – Herceg-Novi u dužini od 100 m, koji je usljed klizišta duže vrijeme bio u prekidu. Izgrađena je terasa pored hotela »Rudnik«. Postavljena je željezna ograda u dužini od 50 m kod vile »Riviere« i na putu prema gradskoj luci, takođe u dužini od 50 m. Montiran je električni mlin na Jokmegdanu. Uređeno je više cvjetnih skverova u gradu. Postavljena je javna rasvjeta u Meljinama itd.

Usljed povećanja obima poslova u 1952. godini, u Gradsko komunalno preduzeće primljen je u stalni radni odnos tehničar **Csaba Magyar** (Čaba Mađar) iz Zelenike. Jedan od prvih zadataka koje je Csaba dobio bila je adaptacija preuzete garnizonske kasarne od JNA u centru grada za gradsku tržnicu. Značaj ove tržnice je bio u tome da se iz centra grada, sa Trga Nikole Đurkovića, ukloni pijaca i uredi jedan higijenski, estetski i praktičan objekat. Vrijednost ovih radova iznosila je 2,100.000 dinara. Istovremeno, opština je donijela odluku o tržišnom redu na području Gradske opštine. Tržnica je u 1953. godini proširena prema zapadnoj strani i radovi na ovom dijelu koštali su još dodatnih 740.000 dinara.

Međutim, početkom 1953. godine došlo je do promjene u privrednom, društvenom i političkom životu u FNRJ. Umjesto dotasnog planskog privređivanja, preduzeća su preorijentisana da rade na principu slobodnog tržišta. U skladu sa ovim promjenama, donesen je i novi Zakon o narodnim odborima gradova i gradskih opština. U duhu ovih promjena, na sjednici GNO Herceg-Novi, održanoj 18. februara 1953. godine, donesena je odluka

PRIBRAČUN PRIHODA I RASHODA ZA 1955 GODINU UTKANOVE ZA KOMUNALNE
POSLOVE - HERCEGOVINI

PRIHODI

1) PRIHODI OD VODOVODA	950.000.- ✓
2) DOPRINOS GRADSKIH CISTOCU	180.000.- -
3) USLUGE KILACIONE	490.000.- -
4) USLUGE PIZACE	700.000.- -
5) PRIHOD RADNIKA	500.000.- ✓
6) RAZNI PRIHODI	300.000.- ✓

3,120.000.-

D o t a c i j e :

4,000.000.- ✓

UKUPNO:

7,120.000.-

*НБ - Према изразу утканове, гаранцију
је одјавио даном 4.988.257.- гуд.,
неуспјешно је год. дана само гуд.
24.000.000.-*

h7

da se ukinе Gradsko komunalno preduzeće i osnuje **Ustanova za komunalne poslove**, kao ustanova sa samostalnim finansiranjem. U Upravni odbor nove ustanove imenovani su: direktor ustanove **Trani Frano** i članovi **Josip Buzolić, Janko Radmilović, Đorđe Berberović i Aleksandar-Leso Stojković.**

Na XII sjednici NGO Herceg-Novi, donosi se i odluka da se iz Ustanove za komunalne poslove izdvoje svi pogoni koji se bave čisto privrednim poslovima, kao što su bili autobusi lokalnog saobraćaja, motorna pila, mlin, građevinska djelatnost i slično. Na ovaj način Ustanova za komunalne poslove je izgubila sve svoje vanredne prihode i rad se sveo samo na budžetske dotacije iz opštine. Brojno stanje od 45 radnika svelo se na 23, a i dotacije su svedene na najmanju mjeru. Za ilustraciju drastičnog zapostavljanja komunalnih službi od strane opštine mogu se navesti i nekoliko karakterističnih primjera.

Na XIV sjednici GNO Herceg-Novi, održanoj 31. maja 1954. godine, predračun Ustanove za komunalne poslove iznosio je 4,600.000 dinara, ali Skupština je to svela na svega 2,700.000 dinara. Kao posljedica ovakvog umanjenja, Ustanova za komunalne poslove na šestomjesečnom bilansu već je iskazala gubitak od 2,000.000 dinara. U izvještaju o radu GNO Herceg-Novi za 1954. godinu, koji je podnesen na XXII redovnoj sjednici Skupštine GNO Herceg-Novi, Ustanova za komunalne poslove uopšte se ne pominje!

Posljedice lošeg finansijskog stanja Ustanove za komunalne poslove bilo je zapostavljanje čistoće grada, što se odrazilo u bezbrojnim kritikama na račun službe, ali ne i opštine koja je te poslove trebala da finansira. Negodovanje građanstva se vidi iz zapisnika sa zborova birača koji su se u to vrijeme redovno održavali nekoliko puta godišnje u svim naseljima opštine i svoje zapisnike sa tih zborova dostavljali opštinskim organima.

Zanemarivanje komunalnih službi se nastavljalo i sljedeće – 1955. godine. Predračun Ustanove za komunalne poslove za 1955. godinu za budžetska sredstva, iznosio je 4,988.257 dinara. Međutim, bez ikakvog obrazloženja neko je iz opštinskih službi rukopisom jednostavno dopisao:

»Prema predr. ustanove, dotaciju je trebalo dati 4.988.257 din., međutim, je data samo din. 4,000.000.« (Vidi prilog na str. 16. predračuna prihoda i rashoda za 1955. godinu Ustanove za komunalne poslove - Herceg-Novi)

Ipak, tokom 1955. godine organi opštine su bili prinuđeni da shvate da je ovakvo stanje sa komunalnim službama neodrživo. Ponovo dolazi do reorganizacije i promjene naziva. Ustanova za komunalne poslove dobija naziv **Komunalno preduzeće** tj. ponovo je omogućeno da Komunalno preduzeće može poslovati i sa profitabilnijim pogonima.¹² Međutim, mogućnost poslovanja sa profitabilnijim pogonima bio je razlog da se i u narednim godinama Komunalnom preduzeću umanjuju dotacije iz opštinskog budžeta, tj. da se komunalni poslovi »pokrivaju« iz drugih prihoda preduzeća. To se jasno vidi iz obrazloženja opštine za sljedeću godinu, gdje u odluci o dotaciji piše:

»U pogledu komunalne djelatnosti da se otišlo na najmanje i da se skratilo sve što je moglo« (!)

Ali, kada je Komunalno preduzeće podnijelo Skupštini opštine zahtjev za povećanje tarife za iznošenje smeća, i Opštinsko vijeće i Vijeće proizvođača, na sjednicama održanim 29. aprila 1958. godine, olako i bez valjanog obrazloženja, skidaju sa dnevnog reda prijedlog odluke o naknadi za održavanje čistoće.

Poseban problem održavanja gradske čistoće je bilo obezbjeđenje radne snage za tu službu. U Herceg-Novom niko nije htio da se primi takvog posla. Neko vrijeme te poslove su obavljali pridošli radnici iz Bosne, ali ubrzo su ti radnici nalazili bolje plaćene poslove na obližnjim gradilištima i raskidali radni odnos sa Komunalnim preduzećem. Ipak, na kraju, za poslove gradske čistoće javilo se nekoliko Roma sa Kosova, iz okoline Peći. Da bi se ti radnici zadrželi u Herceg-Novom, Komunalno preduzeće je trebalo da im obezbijedi besplatan smještaj. Za tu svrhu preduzeće je uspjelo da od Opštine Herceg-Novog dobije u vlasništvo jednu napuštenu i oronulu kuću u Starom gradu. Tu odluku je donijelo Opštinsko vijeće na sjednici 30. decembra 1960. godine, a zgrada se nalazila na čest. zgr. br. 34 u k.o. Herceg-Novog.¹³ Zgradu je Komunalno preduzeće sopstvenim sredstvima, kako-tako, osposobilo za smještaj tih radnika, koji su se zatim ustalili u Herceg-Novom i ubuduće predstavljali sigurniju osnovu za održavanje gradske čistoće.

12 Rješenje NGO Herceg-Novog, br. 1805 od 5/III 1955. godine o osnivanju Komunalnog preduzeća.

13 Danas je to upravna zgrada Javnog Komunalno-stambenog preduzeća Herceg-Novog, u ulici Marka Vojnovića br. 1

Izgradnja vodovoda »Lovac« iz sela Mojdež 1953. godine

U međuvremenu, radi naraslih potreba snabdijevenosti vodom Herceg-Novog, Skupština NOO Herceg-Novog, na sjednici održanoj 16. jula 1953. godine, donosi odluku o izgradnji vodovoda iz izvora »Lovac« u selu Mojdež.

Pošto je opština Herceg-Novog u to vrijeme, posredstvom svog Odjeljenja za privredu, preuzela svu inicijativu za izradu novih investicionih programa, kao i realizaciju istih, radi obezbjeđenja stručnih kadrova za te poslove, tehničar **Csaba Magyar** je 1. jula 1954. godine premješten iz Ustanove za komunalne poslove u Odjeljenje za komunalno-stambene poslove opštine Herceg-Novog. Kao jedan od prvih zadataka koji mu je povjeren, bilo je trasiranje vodovoda »Lovac« od izvora do Herceg-Novog i nadzor nad kaptažom izvora i gradnjom samog vodovoda sa rezervoarima u Igalu i Herceg-Novom.

Pošto je vodovod dovršen, Skupština NOO Herceg-Novog, na sjednici 5. jula 1955. godine, donijela je odluku da se vodovod Herceg-Novog izdvoji iz nadležnosti Komunalnog preduzeća i da se isti preda na upravljanje novoosnovanom **Preduzeću za vodovod i kanalizaciju** Herceg-Novog.¹⁴

¹⁴ Rješenje NOO Herceg-Novog, br. 6047 od 6/VIII 1955. godine o izdvajanju vodovoda iz sastava Komunalnog preduzeća Herceg-Novog i da se preda Preduzeću za vodovod i kanalizaciju Herceg-Novog. Za direktora Predueća za vodovod i kanalizaciju Herceg-Novog, odlukom Skupštine NOO Herceg-Novog sa sjednice, održane 30. septembra 1955. godine, imenovan je **Nikola Lipovac**

*Građevinski tehničar Csaba Magyar prilikom trasiranja vodovoda
»Lovac« kroz Sutorinsko polje 1953. godine*

Polaganje cjevovoda AC 200 mm vodovoda »Lovac« na Toploj 1954. godine

REORGANIZACIJA KOMUNALNOG PREDUZEĆA U 1961. GODINI

U 1961. godini organi uprave NOO Herceg-Novi konačno su odlučili da se izvrši temeljita reorganizacija Komunalnog preduzeća i da se preduzeću omogući poslovanje profitabilnim poslovima. Da bi se ta reorganizacija mogla izvršiti u pravom smislu, na posebnim sjednicama Opštinskog vijeća i Vijeća proizvođača, održanim 5. decembra 1961. godine, donijeta je odluka o organizaciji i načinu poslovanja komunalnih službi na području opštine Herceg-Novi.¹⁵

Na osnovu odredbi ove odluke Komunalno preduzeće je počelo sa izvođenjem manjih radova, kao što je rekonstrukcija javne rasvjete Herceg-Novi – Igalo, na Rivijeri, u Bijeloj itd. Otvorena je i prodavnica elektromaterijala. Preduzeću su dodijeljena i dva autobusa za održavanje lokalnog saobraćaja Herceg-Novi – Kamenari i Herceg-Novi – Kruševica. Pošto je Brodarsko preduzeće »Brodarstvo« iz Herceg-Novog pretrpjelo veliki gubitak u poslovanju u iznosu od 101 milion dinara i nije bilo izgleda da se ono oporavi, Vijeće proizvođača na sjednici, održanoj 12. juna 1962. godine, donijelo je odluku da se ono likvidira, a brodovi »Niš« i »Igalo« predaju »Jugooceaniji« Kotor. Ostali brodovi male obalne plovidbe i lokalne plovidbe predati su Komunalnom preduzeću radi održavanja lokalnog pomorskog saobraćaja i za izlete. To su bili motorni brodovi: m/b »Mamula«, »Miločer«, »Durmitorac« i »Rose«, kao i jedan trajekt na leutima za potrebe trajektnog prevoza drumskih vozila u moreuzu Verige.

Međutim, pored svih ovih novih povoljnosti, koje su Komunalnom preduzeću omogućile bolje poslovanje, u izvještaju o kretanju privrede ko-

15 Odluka o organizaciji i načinu poslovanja komunalnih službi na području opštine Herceg-Novi, objavljeno u »Službenom listu NR Crne Gore« – propisi n.o. opština, br. 32/1961. (Prilog III.)

mune Herceg-Novu za 1962. godinu, podnesenu Vijeću radnih zajednica, na sjednici 16. jula 1962. godine, utvrđen je zaključak:

»Smatramo da Komunalno preduzeće poslije izvršene reorganizacije nije dovoljno organizaciono sređeno, da, mada su činjeni napori u tom pravcu, treba dalje raditi na prestrukturiranju i otklanjanju slabosti ispoljenih u ranijim godinama. Ova privredna organizacija, u skladu opštih smjernica u razvoju privrede Komune sa orijentacijom na turizam, ima i značajnu ulogu«.

Kadrovske promjene u Komunalnom preduzeću 1963. godine

U uslovima liberalizacije privrede posljedicom razvoja jugoslovenskog privrednog sistema i produkcionih odnosa, stabilizovali su se odnosi u proizvodnji, raspodjeli i potrošnji. Privreda se orjentisala na jačanje materijalne baze putem većeg izdvajanja u fondove. Došlo je i do stimulativnijih oblika nagrađivanja prema radu. U opštini Herceg-Novu nacionalni dohodak je povećan za 17 odsto, dohodak je povećan za 12 odsto, a čisti prihod 11 odsto, zaposlenost za sedam odsto itd.

Iako se proširenjem djelatnosti Komunalnog preduzeća omogućilo ostvarenje boljih rezultata u odnosu na 1962. godinu, poslovanje Komunalnog preduzeća i dalje je smatrano nezadovoljavajućim, kao i nekih drugih radnih organizacija u opštini. To je nametnulo organu uprave opštine Herceg-Novu da 1963. godine donese niz kadrovskih i drugih promjena. Tako Vijeće proizvođača NOO Herceg-Novu, na sjednici održanoj 22. februara 1963. godine, donosi odluku da se Preduzeće za vodovod i kanalizaciju ponovo pripoji Komunalnom preduzeću. A na sjednici Opštinskog vijeća 29. marta donosi se odluka o razrješenju osnivača i dugogodišnjeg direktora Komunalnog preduzeća Frana Tranija, a za novog direktora imenuje se **Nikola Lipovac**, dotadašnji direktor Preduzeća za vodovod i kanalizaciju. Iz diskusije na sjednici Opštinskog vijeća o ovoj promjeni, ostalo je nejasno da li je Trani prinuđen na ostavku ili je to svojevolumno uradio. Već 18. maja Opštinsko vijeće i Vijeće proizvođača donosi još jednu odluku o promjeni direktora Komunalnog preduzeća i za direktora se imenuje **Csaba Magyar**, a Lipovac se premješta za direktora Stambenog preduzeća.

RAZVOJ KOMUNALNOG PREDUZEĆA HERCEG-NOVI U PERIODU OD 1963. DO 1969. GODINE

Imenovanjem Csabe Magyara za novog direktora Komunalnog preduzeća u ovom preduzeću izvršena je konsolidacija radnih jedinica. Za svaku radnu jedinicu razrađen je program rada i finansijski plan od čije realizacije je zavisio i lični dohodak ponaosob za svakog radnika. To je odmah zapaženo i u izvještaju o poslovanju privrednih preduzeća za devet mjeseci, podnesen Opštinskom vijeću i Vijeću proizvođača na zajedničkoj sjednici oba vijeća, održenog 26. novembra 1963. godine, uz konstataciju da je Komunalno preduzeće po devetomjesečnom obračunu poslovanja imalo čist prihod od 18 miliona dinara. U izvještaju, pored ostalog, stoji i sljedeće:

»Preduzeće ima vrlo širok djelokrug rada u okviru kojeg nekoliko pogona sa mogućnostima vrlo povoljnog finansijskog rezultata. U ovom periodu moglo se zapaziti forsiranje baš tih pogona, dok su isključivo komunalne službe bile dosta zapostavljane, što su pokazala i iskustva iz prošle turističke sezone.«

Radna jedinica »Komunalni poslovi«

U Radnu jedinicu »Komunalni poslovi« bili su uključeni sljedeći pogoni: održavanje javne čistoće u gradu, odvoz smeća za domaćinstva i privredne organizacije, održavanje gradske tržnice, održavanje javne rasvjete, javni WC, ishrana gradskih golubova i održavanje gradskog sata. Za rukovodioca radne jedinice imenovan je **Petar-Pero Vučetić** (1908-1988), savjestan i iskusen Novljanin, koji je odlično poznao problematiku grada.

Međutim, razlog zapostavljenosti isključivo komunalnih službi bio je već i ranije izražen usljed konstantno nesređenih odnosa između opštine i Komunalnog preduzeća. Pokušaj da se povećanjem cijena gradskoj čistoći donekle popravi veoma loše stanje, nailazio je na stalni otpor odbornika u opštinskim vijećima.¹⁶

Predsjednik opštine **Stevo Drašković**, u svojoj diskusiji na sjednici oba opštinska vijeća 28. februara 1964. godine, ipak je bio prinuđen da konstatuje kako su sve opštinske odluke zastarale u odnosu na komunalne oblasti. Da su tarife za komunalne usluge u Herceg-Novom niže u odnosu na druge gradove i predlaže da se u rješavanje komunalnih problema uključe sve privredne organizacije. U to vrijeme se počelo postavljati i pitanje zabrane korišćenja deponije uz kolski put Meljine – Podi, a da bi se smeće moglo odvoziti na udaljeniju deponiju, trebalo je nabaviti i novo vozilo za odvoz smeća.¹⁷

Uskoro zatim, kada je Komunalno preduzeće nabavilo prvo vozilo za gradsku čistoću marke FAP, na koji je preduzeće »Vatrosprem« iz Beograda ugradilo hidraulični podizač za utovar tipiziranih kanti za smeće i koje je koštalo deset miliona dinara, opština i privredne organizacije iz Herceg-Novog su uskratile da plate učešće u nabavci koje je trebalo da iznosi sedam miliona dinara.

Neregulisani materijalno-finansijski odnosi na relaciji opština – Komunalno preduzeće bili su i ostali i dalje ozbiljna smetnja za intenzivniji i kvalitetniji rad u rješavanju određenih komunalnih poslova, kao što je održavanje

16 Zapisnici sa sjednica opštinskih vijeća o skidanju sa dnevnog reda prijedloga odluka o sakupljanju, odvozu smeća i održavanju čistoće, održanih 11. septembra 1964, 12. maja 1967. i 5. juna 1967. godine.

17 Konačna zabrana korišćenja deponije uz put Meljine – Podi, opštinska vijeća su donijela na sjednici Skupštine održane 17. septembra 1967. godine.

gradske čistoće, javne rasvjete i sl. Kao jedan od primjera može se navesti da je predračun Komunalnog preduzeća za komunalije, koje su se finansirale iz opštinskog budžeta u 1964. godini iznosio 18 miliona dinara, a da je budžetom bilo predviđeno svega 13 miliona dinara. Na sjednici Skupštine opštine, prilikom donošenja zaključka da se izvrše budžetske uštede svim korisnicima budžeta u iznosu od pet odsto, najviše je ovim zaključkom pogođeno baš Komunalno preduzeće.¹⁸ Sve ove okolnosti dovele su do toga da je pogon gradske čistoće na devetomjesečnom obračunu već iskazao gubitak od sedam miliona dinara.

U martu 1964. godine Vijeće radnih zajednica donosi još jednu odluku o povećanju obima poslova Komunalnog preduzeća koje je trebalo da se finansira iz budžeta. To je bilo preuzimanje održavanja lokalnih kolskih puteva IV reda na teritoriji opštine, koji su bili pretežno u zaleđu opštine i na poluostrvu Luštica. Ukupna dužina ovih puteva tada je bila 69 km, a u gradnji je bio i put Dugunja – Ubli. Puteve su održavali 21 putar sa poslovođom VKV radnikom **Krstom-Kikom Lepetićem**.

Kada je direktor Komunalnog preduzeća Csaba Magyar, na redovnoj XX sjednici oba opštinska vijeća, održanoj 27. septembra 1964. godine, argumentovano izneo sve komunalne probleme i izričito naglasio da radne jedinice ostalih rentabilnih pogona ne dozvoljavaju prelijevanje novčanih sredstava u nerentabilni pogon komunalija, predsjednik opštine **Stevo Drašković** odgovorio je sljedeće:

*»Rukovodilac Komunalnog preduzeća pokazuje jednu čudno formiranu psihologiju. (!?) Kao da se smatra da ima nižih i više vrijednih poslova, a nema u vidu svrhu postojanja Komunalnog preduzeća. Spada, da ako nešto ne stvara viškove, ne treba da postoji, ili se ne treba sa njima baviti, a Skupština opštine neka dotira ... To ima finansijske i **političke** reprekusije...«¹⁹*

Dakle, direktor Komunalnog preduzeća treba da bude pozvan i na političku odgovornost jer insistira na rentabilnost poslovanja pogona čistoće, odnosno i preduzeća.

18 Iz diskusije predsjednika opštine Steva Draškovića na sjednici, održanoj 19. marta 1964. godine.

19 Zapisnik sa XX sjednice oba vijeća opštine Herceg-Novi od 27. septembra 1964. godine, iz diskusije Steva Draškovića

I pored svih navedenih teškoća i nerazumjevanja u obavljanju komunalnih službi, u Izvještaju o kretanju privrede za juni-septembar 1964. godine, konstatuje se sljedeće:

»Karakteristično je, da Komunalno preduzeće ostvaruje mimo uobičajenog – višak ostvarenog iznosa čistog prihoda, čime se svrstava u najakumulativniju privrednu djelatnost na području opštine.« (!)

i dalje stoji u izvještaju:

»I pored nedostataka, potrebno je napomenuti da su gotovo sve komunalne službe daleko bolje funkcionisale nego ranije godine, što je svakako posljedica bolje organizacije, kao i obezbjeđenje kvalitetnijih uslova djelovanja.«²⁰

Ovdje treba ponovo naglasiti da su ovakvi rezultati rada bili posljedica reorganizacije, modernizacije osnovnih sredstava i optimalno održavnje komunalne infrastrukture. Posebna pažnja je poklonjena kadrovskoj obnovi u preduzeću prijemom stručnjaka sa visokom školskom spremom, većeg broja tehničara i kvalitetnih radnika, razvijajući djelatnost na osnovu čistih ekonomskih uslova privređivanja.²¹

Napokon, poslije dugih natezanja, 17. avgusta 1965. godine, stavljena je na dnevni red opštinskih vijeća izmjena tj. povećanje cijena komunalnih usluga za 30 odsto. Prethodne cijene tih usluga poticale su još iz 1961. godine, iako su se od tada znatno izmijenili uslovi poslovanja. Ovim povećanjem cijena trebalo je da bude obezbijeđen samo minimalni rentabilitet, s tim što nije bilo i uslova za stvaranje sredstava za proširenu reprodukciju. I pored ovog minimalnog povećanja cijena, Herceg-Novi je i dalje ostao u redu potrošača koji su plaćali najniže cijene komunalnih usluga.

U međuvremenu, početkom avgusta 1965. godine, Vijeće SFRJ donijelo je odluku o **privrednoj reformi** kojom je kurs dolara povećan sa 800 na 1.250 dinara. Po karakteru i dalekosežnosti, ovom reformom je u pravom smislu razvoj društveno-ekonomskih odnosa bio revolucionaran, jer se reformom otvorila nova etapa u razvoju tadašnjeg socijalističkog društva u jačanju materijalne podloge za afirmaciju socijalističkog sistema. Ova reforma je značila

20 Izvještaj o kretanju privrede za period juni-septembar 1964. godine u prilogu zapisnika sa XX redovne sjednice oba vijeća SO Herceg-Novi od 27. septembra 1964. godine

21 Analitičar Komunalnog preduzeća je bio dipl. ekonomista **Petar Koprivica**, pravni referent **Jovan Stanković**, kasnije **Nikola Rašević**.

veliku prednost radnih organizacija koje su poslovale sa inostranstvom, a pogotovu je bio značajan za turizam. Efekat reforme se odmah odrazio i na znatno povećanje cijena usluga, ali istovremeno, 11. avgusta, SIV je donio i Naredbu o mjerilima obrazovanja cijena komunalnih usluga. U suštini ovom naredbom su zamrznute cijene komunalnih usluga, a ukazano je da produktivnost komunalnih preduzeća treba obezbijediti iz unutrašnjih rezervi i uštedama u materijalnim troškovima.²² Privrednom reformom i naredbom SIV-a u stvari su devalvirane odobrene cijene od strane opštinskih vijeća 17. avgusta 1965. godine.

Stanje u komunalnim službama se nije ni kasnije poboljšalo, iako je u međuvremenu došlo do kratkotrajnog olakšanja, jer je 1964. godine pronađeno rješenje za deponiju smeća na poluostrvu Kobila, uz kolski put prema poluostrvu Prevlaci, na samoj granici sa SR Hrvatskom. Dobar asfaltirani put i mala udaljenost od Herceg-Novog omogućili su efikasniji rad službe čistoće. Međutim, ovo olakšanje je bilo kratkog daha, jer je 1967. godine u Igalo izgrađena rezidencija za predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita. Njegovim dolaskom u Igalo zabranjeno je i korišćenje deponije na Kobili. Pošto drugo rješenje nije nađeno, smeće se moralo odvoziti čak na deponiju koja se nalazila na Dupcu kod Dubrovnika, udaljen od Herceg-Novog 46 km.

Direktor Komunalnog preduzeća Csaba Magyar je, na sjednici oba opštinska vijeća, održanoj 28. februara 1967. godine, prilikom diskusije o informaciji o izvršenju budžeta opštine za 1966. godinu, rekao sljedeće:

»Komunalne službe iz godine u godinu sve više nazaduju zbog nemanja potrebnih novčanih sredstava. Tako i ove godine (za 1967. godinu), nije udovoljeno zahtjevu Komunalnog preduzeća ni po jednoj stavci za koja su tražena novčana sredstva. To se odnosi na čistoću, održavanje zelenila, javnu rasvjetu, javni WC i održavanje seoskih puteva. Sa ovim sredstvima koja se predviđaju, uopšte je nemoguće obezbijediti normalan rad ovih službi. Predlogom budžeta predviđaju se za 24 miliona dinara manja sredstva od onih koje je Komunalno preduzeće tražilo.«²³

22 Naredba o mjerilima obrazovanja cijena komunalnih usluga. »Službeni list SFRJ«, br. 37/65.

23 Iz zapisnika sa sjednice oba opštinska vijeća, održane 28. marta 1967. godine

I analiza ostvarenih rezultata privrede i vanprivrednih djelatnosti po završnim računima za 1967. godinu, koju je izradila služba SDK, Ekspozi-tura Herceg-Novu, podnesena opštinskim vijećima 30. marta 1968. godine, konstatovala je komunalnu problematiku opštine sljedećim komentarom:

»Usljed nedostatka jasnih i preciznih ugovora, nije usamljen slučaj inter-vencija da se izvrše poslovi za koje nema ekonomskog opravdanja. Svakako da su zahtjevi i potrebe za unapređenje grada veliki, ali se zaborav-lja da svi radovi imaju svoju vrijednost i da Komunalno preduzeće posluje na principu privredne organizacije i da mora računati sa ekonomskim ci-jenama.«

Gradska tržnica:

U sastavu Radne jedinice »Komunalni poslovi« bila je i gradska tržnica. Tržnicom je rukovodio **Božidar-Božo Avramović**. Poslije odlaska Petra Vućetića u penziju, Božidar Avramović je preuzeo rukovođenje cijelom radnom jedinicom komunalnih poslova. Prihodi tržnice od naplaćivane pja-carine su, uglavnom, pokrivali sve troškove održavanja. Bez posebnih do-datnih novćanih sredstava, za tržnicu su nabavljeni novi limeni bankovi sa ostavama.

Odlukom Skupštine opštine Herceg-Novu, na sjednici održanoj 30. sep-tembra 1969.godine, tržnica je prenesena na trajno korišćenje Komunalnom preduzeću.

Radna jedinica »Vodovod i kanalizacija«

V o d o v o d:

U vrijeme pripajanja Preduzeća vodovod i kanalizacija Komunalnom preduzeću, još su bili u toku radovi na dovršenju sistema vodovoda sa iz-vora »Lovac« iz Mojdeža, kao i preuzimanje sistema vojnog vodovoda Zele-nika - Meljine (do Vojne bolnice u Meljinama) i Zelenika - Bijela sa pumpnim stanicama u Zelenici i Bijeloj.

Za rukovodioca Radne jedinice »Vodovod i kanalizacija« postavljen je dip. ing. **Alija Kurtagić** (kasnije dip. ing. **Branko Lučić**), sa tehničarom **Mitrom Gugoljem** (kasnije **Špiro Vukasović**). Kao spoljnji saradnik na projektovanjima vodosnabdijevanja i rekonstrukcije gradskog vodovoda, u ugovornom odnosu sa Komunalnim preduzećem bio je ing. **Danilo Maić** iz Splita.²⁴

Prema projektima ing. Danila Maića, bili su u toku i radovi na kaptiranju izvora »Opačica« u Kutskom polju sa izgradnjom cjevovoda kojim je pumpna stanica »Opačica« povezana sa gradskim vodovodom u Herceg-Novom i vodovodom do Bijele. Puštanjem u rad pumpne stanice »Opačica« ukinuta su pumpna postrojenja bivšeg vojnog vodovoda u Zelenici i Bijeloj.

Kaptaža izvora »Opačica« u Kutskom polju 1963. godine

²⁴ Dip. ing. Danilo Maić kao stručnjak za kraške vode i šef Odjela za građevno-sanitarnu tehniku Higijenskog zavoda u Splitu, bio je angažovan od strane opštine Herceg-Novi (dopis NGO Herceg-Novi br. 538 od 19. decembra 1952. godine), na projektovanju vodovoda »Lovac« iz Mojdeža, a na osnovu preporuke profesora ing. **Milivoja Petrika** sa Tehničkog sveučilišta iz Zagreba. Opština Herceg-Novi je sa ing. Maićem sklopila osnovni ugovor o daljnjoj saradnji na vodoopskrbi Herceg-Novog br. 05-3833/1 31. oktobra 1962. godine, sa važnošću do 15. aprila 1964. godine. Komunalno preduzeće je preuzelo ugovor od opštine sa ing. Maićem i sklopila dopunski ugovor 1. marta 1965. godine sa važnošću ugovornog odnosa do kraja 1966. godine.

Istovremeno je vršena i rekonstrukcija gradskog vodovoda u Starom gradu, izgrađena je razvodna mreža na Savini, Toploj i Igalu, a uskoro zatim i vodovod za Njivice. Svi priključci za potrošače snabdjeveni su vodomjerima i potpuno je ukinuto »paušalno« plaćanje potrošnje vode. Radi održavanja ispravnosti vodomjera, u bivšoj zgradi pumpne stanice u Zelenici, montirana je baždarnica za vodomjere koji su se redovno, svake druge godine, baždarili. Baždarnicom je rukovodio vodoinstalater **Jože Marić**, koji je prethodno bio na obuci u fabrikama vodomjera IKOM u Zagrebu i INSI u Zemunu. To je ujedno bila i prva baždarnica vodomjera u Crnoj Gori.

Zahvaljujući ovako organizovanoj službi izgradnje, rekonstrukcije i održavanja gradskog vodovoda, gubici na vodovodnoj mreži svedeni su na svega oko 20 odsto, što je takoreći bilo u okvirima evropskih normativa koji su iznosili 15 odsto. Ing. Danilo Maić u svom tehničkom izvještaju, koji je uradio kao prilog Projektu sanacije i rekonstrukcije gradske vodovodne mreže, jula 1964. godine, navodi sljedeće:

»Gradski vodovod u Herceg-Novom slovi kao uzorno vođeni vodovod u našoj zemlji i k tome grad koji je prvi od manjih gradova tako solidno i kompletno opskrbio sve priključke vodomjerima.«

U izvještaju o radu Skupštine opštine Herceg-Novi i njenih organa za 1963. godinu, koji je podnesen na zajedničkoj sjednici oba opštinska vijeća 19. marta 1963. godine, konstatuje se da je intenzivnim investicionim ulaganjima u ugostiteljsko-turističke objekte nastao ogroman porast komunalnih potreba, tako da fondovi za ove potrebe **ne mogu pokrivati ni deset odsto potreba** ove oblasti.

Da bi se, kako-tako, mogao pratiti razvoj turističke privrede u poboljšanju snabdjevenosti vodom, tek 11. septembra 1964. godine, poslije jednogipomjesečne javne diskusije, stavljena je na dnevni red od strane Komunalnog preduzeća predložena nova Odluka o tarifi za korišćenje vode i održavanje kanalizacione mreže. Međutim, po već ustaljenoj praksi, kada se radilo o prijedlozima Komunalnog preduzeća, prijedlog odluke je skinut sa dnevnog reda. Odbornici su uvijek imali samo na umu da Komunalno preduzeće racionalno posluje i ostvaruje znatan dohodak, ne vodeći računa o tome da će ubuduće doći do zastoja usljed nedovoljnih sredstava za proširenu reprodukciju u Komunalnom preduzeću.

Moglo bi se navesti još niz primjera nedosljednosti odbornika oba opštinska vijeća kada su postavljana pitanja za poboljšavanje poslovanja Ko-

*Polaganje potisnog cjevovoda AC 300 mm od pumpne stanice »Opačica«
prema Herceg-Novom 1963. godine*

munalnog preduzeća. Ovdje će se navesti samo još jedan vrlo karakterističan primjer. Komunalno preduzeće - pogon vodovoda - u to vrijeme je bilo u fazi vrlo intenzivnog investicionog ulaganja na realizaciji programa na izgradnji vodovoda u iznosu od 94,080.164 dinara. Na sjednici oba opštinska vijeća, održanoj 21. juna 1965. godine, Komunalno preduzeće je zatražilo od opštine garanciju za kredit od 2,585.000 dinara za kupovinu kamiona od 1,5 T, koji je trebao da služi za nabavku i dotur materijala prilikom realizacije navedene investicije. Opštinska vijeća su davanje garancije odbili po kratkom postupku, tako da je Komunalno preduzeće moralo sopstvenim sredstvima izvršiti nabavku kamiona. Istovremeno, pod istom tačkom dnevnog reda, opštinska vijeća odobravaju garanciju Zanatskom preduzeću na iznos od 3,500.000 dinara, iako je Zanatsko preduzeće bilo u finansijskom gubitku i dovedeno pod prinudnu upravu.

U izvještaju o radu Skupštine opštine Herceg-Novi i njenih organa za 1965. godinu, podnesenog na sjednicama oba vijeća, održanim 18. i 25. maja 1966. godine, konstatuje se, da je Komunalno preduzeće realizovalo 110 miliona dinara investicija. Izgrađeni su rezervoari od 300 m³ u Tatar Bašti (Igallo) i na Savini od 200 m³ i ugrađeno je 2500 m novog gradskog vodovoda od 150 mm. Kod Investicione banke u Titogradu se nalazio investicioni zahtjev Komunalnog preduzeća na iznos od 69 miliona dinara za izgradnju druge faze vodovoda Opačica - Herceg-Novi. U izvještaju se takođe konstatuje da su sve investicije, koje se realizuju u hercegnovskoj opštini, u prekoračenju osim kod Komunalnog preduzeća, gdje se konstatuje ušteda od 57.700 dinara, koja će se koristiti za nabavku dodatne opreme vodovoda.

U analizi razvoja privrede i društvenih djelatnosti opštine u 1967. godini, koja je razmatrana na sjednici opštinskih vijeća 28. februara 1967. godine, nagovješteno je, da će i ubuduće investicije u opštini zabilježiti izraziti porast, od čega će se najviše uložiti u industriju (Brodogradilište u Bijeloj), turističku privredu, trgovinu, stambeno-komunalnu djelatnost i zdravstvo.²⁵ U diskusiji o ovom pitanju, direktor Komunalnog preduzeća Csaba Magyar je upozorio, da je u pogledu snabdjevenosti vodom, za ovakav investicioni program neophodno blagovremeno orijentisati se na uvođenje novih kapaciteta u hercegnovski vodovod. Kao dugoročno rješenje ovog pitanja naveo je da se to može **jedino riješiti dovođenjem vode sa Hidroelektrane iz Plata** kod Dubrovnika.²⁶ Podršku prijedlogu Csabe Magyara, da se obezbijedi rješenje

25 Ovakav program razvoja privrede i društvenih djelatnosti usvojen je društvenim planom razvoja opštine Herceg-Novi na sjednicama oba opštinska vijeća 5. aprila 1967. godine.

26 Iz zapisnika sa sjednice oba opštinska vijeća, održanih 28. februara 1967. godine.

vodosnabdjevanja Herceg-Novog sa HE »Plat«, dao je i predsjednik opštine **Petar Stijepčić** (1924-1991) u svojoj diskusiji na sjednici opštinskih vijeća 21. avgusta 1967. godine, rekavši, pored ostalog, da se ing. Danilu Maiću povjeri izrada studije i idejnog projekta regionalnog vodovoda sa HE »Plat«. ²⁷

Da bi se počela obazbjeđivati početna novčana sredstva za daljnju realizaciju vodosnabdjevanja Herceg-Novog, na ovoj sjednici opštinskih vijeća konačno je donesena i Odluka o novoj cijeni vode od 0.90 dinara/m³ s tim da se 0.50 dinara od ove cijene uplaćuje u poseban Fond za izgradnju i rekonstrukciju vodovoda, kojim sredstvima će se finansirati studije, projekti i realizacija daljnje izgradnje hercegnovskog vodovoda. Treba napomenuti da je prijedlog Komunalnog preduzeća za cijenu jednog kubika vode bio 0.80 dinara za domaćinstva, a dva dinara za privredne organizacije, što nije prihvaćeno.

Na osnovu navedenih zaključaka odmah je pozvan ing. Danilo Maić iz Splita i on je boravio u Herceg-Novom u vremenu od 1. do 14. septembra 1967. godine radi prikupljanja potrebnih podataka za izradu idejnog projekta vodovoda sa HE »Plat«. A Komunalno preduzeće je dopisom br. 922 od 17. oktobra 1967. godine izdalo i nalog ing. Maiću da pristupi izradi projekta.

Idejni projekat regionalnog vodovoda sa HE »Plat«, sa uporednom analizom prelaznog rješenja dovođenja vode sa izvora »Ljuta« iz Konavala (do realizacije vodovoda sa HE »Plat«), kao i projekat u međuvremenu nametnute alternativne mogućnosti rješenja vodovoda za Herceg-Novu iz izvora u Morinju, razmatrani su na proširenim sjednicama Savjeta za komunalne poslove opštine Herceg-Novu i Fonda za rekonstrukciju i izgradnju vodovoda Herceg-Novu, održanih 18. januara, u aprilu i 22. maja 1968. godine. Na ovim sjednicama je zaključeno da je najpovoljnije rješenje za Herceg-Novu izgradnja regionalnog vodovoda sa HE »Plat« prema idejnom rješenju ing. Danila Maića. ²⁸ Takođe, idejni projekat prelaznog rješenja dovoda vode sa izvora »Ljuta«, dostavljen je opštini Dubrovnik na usaglašavanje, a direktor Komunalnog preduzeća Csaba Magyar je već obavio i prethodni razgovor sa direktorom Poljoprivrednog kombinata »Agrum« iz Grude, dipl. ing. agrono-

²⁷ Iz zapisnika sa sjednice oba opštinska vijeća, održanih 21. avgusta 1967. godine.

²⁸ Izvještaj komisije za pregled i procjenu izrađenih idejnih projekata »Morinj«, »Ljuta« i HE »Plat« za dovod vode u opštinu Herceg-Novu koje je izradio ing. Danilo Maić iz Splita, imenovane rješenjem SO Herceg-Novu br. 02-3/28 od 28.VI 1968. godine, i zapisnika o primopredaji dužnosti direktora Komunalnog preduzeća Herceg-Novu Csabe Magyar i novog vd. direktora ing. Vladimira – Vlada Porobića od 13. avgusta 1968. godine, kao i priloga uz tč. 16 zapisnika o primopredaji dužnosti direktora od 10. decembra 1968. godine.

mom Markom Anđelićem jer je korišćenje izvora »Ljuta« bilo u nadležnosti Poljoprivrednog kombinata.^{29 30}

Kanalizacija:

Na sjednicama opštinskih vijeća, održanim 5. aprila 1967. godine, prvi put se postavlja pitanje problema gradske kanalizacije Herceg-Novog. Razmatrala se analiza mogućnosti razvoja privrede i društvenih službi opštine Herceg-Novi u 1967. godini. U svojoj diskusiji predsjednik opštine **Petar Stijepčić** rekao je sljedeće:

»Skoro se i ne može govoriti o postojanju kanalizacione mreže u Herceg-Novom, ali je zato stalno prisutno pitanje potrebe njenog skorog i efikasnog rješavanja.«

Komunalno preduzeće je već tada imalo izrađeni glavni projekat grupne kanalizacije Igalo - Herceg-Novi - Meljine, koji je izradio ing. Danilo Maić kao spoljni saradnik preduzeća. Ovim projektom su bili predviđeni primarni i sekundarni kolektori koji su se protezali pored morske obale uz trasu tadašnje željezničke pruge (željeznička pruga je ukinuta 1966. godine). Predviđene su bile dvije etape izgradnje i to: Igalo – Topla – Herceg-Novi – zapadna Savina, sa tipskom pumpnom stanicom kod novosadskog odmarališta u Igalu i ispuštom u more kod tvrđave Forte Mare u Herceg-Novom na 250 m od obale i na 16 m dubine. Druga etapa je predviđena od Meljina – Vojne bolnice – istočna Savina, sa tipskom pumpnom stanicom kod bivše »Vojničke banje«. Kapacitet kanalizacije je projektovan na 154 lit/sec. otpadnih voda za predviđeno opterećenje stanovništva grada i prigradskih naselja, od 30.000 stanovnika, što i odgovara današnjim potrebama.³¹

I pored toga što je Komunalno preduzeće već imalo gotov glavni projekat kolektora kanalizacije, opštinska vijeća na sjednicama 2. septembra

29 Isto kao pod 27. Tč. 6 zapisnika o primopredaji dužnosti direktora Komunalnog preduzeća Herceg-Novi.

30 Ovaj opširniji i dokumentovani prikaz ideje i projektovanja regionalnog vodovoda sa HE »Plat«, dat je iz razloga što je kasnija ideja i realizacija vodovoda sa HE »Plat« pripisana drugim ličnostima. Projekti ing. Maića su izgubljeni zajedno sa ostalom tehničkom dokumentacijom iz bivšeg Komunalnog preduzeća Herceg-Novi. Jedan primjerak projekta ing. Maića je sačuvan kod Csabe Magyarara. Ing. Maić je svoju privatnu arhivu o hercegnovskom vodovodu i kanalizaciji, nakon odlaska u penziju, ustupio Csabi Magyaru.

31 Glavni projekti kanalizacije Herceg-Novog, koje je izradio ing. Danilo Maić, izgubljeni su zajedno sa ostalom tehničkom dokumentacijom bivšeg Komunalnog preduzeća iz perioda 1953-1969. godine. Jedan primjerak glavnog projekta kanalizacije Herceg-Novog, kojeg je izradio ing. Maić, nalazi se u privatnoj arhivi Csabe Magyarara, koji mu je ing. Maić naknadno ustupio poslije odlaska u penziju

1969. godine, donose odluku da se izradi novi projekat gradske kanalizacije i da se izrada projekta povjeri novoosnovanom Zavodu za projektovanje i urbanizam iz Herceg-Novog. Potrebno je napomenuti da se i rješenje novog projekta kanalizacije, takoreći, u svemu poklapa sa rješenjem koje je uradio ing. Danilo Maić.

Društvenim planom opštine Herceg-Novi, usvojenim na sjednicama opštinskih vijeća 28. avgusta 1972. godine, bila je predviđena gradnja prve faze gradskog kanizacionog kolektora Herceg-Novog od Tople do Herceg-Novog.

Radna jedinica »Zelenilo«

Održavanje javnih zelenih površina, koje imaju karakter gradskog zelenila, postaje ne samo dio poslova i obaveza u okviru Komunalnog preduzeća, nego i spremnost zaposlenih da grad i opština u cjelini budu oplemenjeni cvijećem i zelenilom. Radi ostvarenja takvih zadataka, s obzirom na bogatu tradiciju koje zelenilo ima u Herceg-Novom, tokom 1964. godine formirana je Radna jedinica za održavanje gradskog zelenila na čije čelo je došao dip. ing. agronomije **Ante Sterniša**.

U cilju objedinjavanja materijalne osnove rada, koja je bila neophodna za kvalitetno održavanje i proširenje zelenih površina, na zakupljenom zemljištu manastira Savine, površine 3.000 m², u neposrednoj blizini Vojne bolnice Meljine, formira se rasadnik za proizvodnju cvijeća i ukrasnog bilja sa značajnim ulaganjima finansijskih sredstava Komunalnog preduzeća. Ubrzo je izgrađen staklenik površine 100 m² sa policama (stalažama), kao i množionama za proizvodnju cvijeća, mediteranskog i suptropskog bilja, neophodnog za uređenje parkovskih površina. Istovremeno, radi kompletiranja tehnologije proizvodnje, izgrađen je na istim površinama platenik od 200 m² za čuvanje osjetljivih kultura u fazi razvoja, kao i tople leje za proizvodnju rasada cvijeća. Rasadnik je bio zaštićen žičanom ogradom, sa izgrađenim saobraćajnicama, vodovodom i električnom mrežom, manjim stambenim objektom za čuvara i barakom za smještaj radnika. Sa osnivanjem rasadnika, Komunalno preduzeće istovremeno daje i prijedlog Skupštini opštine odluke o unapređenju i zaštiti ukrasnog zelenila na teritoriji opštine

Herceg-Novi, odluku u cjelosti i bez primjedbi usvojila su opštinska vijeća na sjednici, održanoj 6. i 7. avgusta 1964. godine.³²

Sa povećanjem potrošnje cvijeća i zelenila, naraslih potreba grada, ali i drugih zainteresovanih subjekata, tokom 1966. godine, rasadničke površine se proširuju za novih 2.000 m² na lokalitetu sa sjeverne strane bolnice Meljine. Na ovim površinama organizuje se proizvodnja ruža, karamfila, raznih vrsta lukovičastog cvijeća (gladiole, irisi, tulipani), kao i brojnih mediteranskih vrsta perenskih trava (lavanda, santolina, ruzmarin).

U ovako formiranim pogonima za proizvodnju ukrasnog bilja i cvijeća, za relativno kratko vrijeme, obezbijeđena je znatna količina i asortiman biljaka za potrebe gradskog zelenila, ali i za prodaju i pružanje usluga drugim licima i privrednim subjektima u našoj opštini i u neposrednom okruženju.

U rasadnicima na Savini godišnje se proizvodilo 10-15.000 komada sezonskog cvijeća, 5-10.000 komada mediteranskih perenskih trava i veće količine raznog cvijeća, kao i značajan asortiman lončanica (fikusi, filodendroni, paprat, begonije i dr.). Istovremeno, u slobodnom prostoru bile su zasađene veće količine palmi, agruma, magnolija, primorskih borova, pitospora, oleandera, cikasa i drugih vrsta mediteranskih biljaka neophodnih za sadnju i uređenje zelenih površina.

Radi uspješne proizvodnje i održavanja gradskih zelenih površina, pored inženjera i rukovodioca radne jedinice, bilo je zaposleno 10-12 stalnih radnika, od kojih su više od polovine bili kvalifikovani i visokokvalifikovani baštovani, a ostali radnici su bili osposobljeni za poslove ozelenjavanja.

Održavanje gradskog zelenila finansiralo se iz budžeta opštine Herceg-Novi prema programima rada i predračunu koji su dostavljani opštini početkom svake kalendarske godine. Dio dohotka radna jedinica je obezbjeđivala i od pružanja usluga privatnim i privrednim subjektima. Potrebno je naglasiti da je prilikom razmatranja analize mogućnosti razvoja privrede i društvenih djelatnosti u 1967. godini, koja je analizirana na sjednicama oba opštinska vijeća, održanim 28. februara 1967. godine, pored ostalog, konstatovano da mnogi investitori nijesu poštovali čl. 4. odluke o zaštiti i unapređenju gradskog zelenila o obaveznom ozelenjavanju oko novoizgrađenih objekata društvenog i privatnog vlasništava, tako da je Rad-

³² Odluka o izmjenama i dopunama odluke o zaštiti i unapređenju ukrasnog zelenila na području opštine Herceg-Novi. »Službeni list SRCG«, opštinski propisi, br. 27/1964.

na jedinica »Zelenilo« bila prinuđena da svoje proizvode plasira i na udaljene destinacije - i do Ulcinja.

Živeći sa gradom i njegovim potrebama, procijenjena je neophodna potreba da se u centru grada postavi manji objekat za prodaju cvijeća, pa je 1966/67. godine Komunalno preduzeće postavilo jedan veći kiosk (prodavnicu) za prodaju cvijeća na ulazu u park bivšeg hotela »Boka«, neposredno do samoposluge »Centrproma«, na lokaciji gdje se i danas nalazi Salon cvijeća »Mimoza«. Ovo je bila prva prodavnica cvijeća, ne samo u Herceg-Novom već i u Crnoj Gori. Radi kvalitetnog aranžiranja i opsluživanja brojnih turista i stanovnika grada, jedna radnica rasadnika poslata je mjesec dana u Zagreb na stručno osposobljavanje za prodavačicu.

Radna jedinica »Pomorski saobraćaj«

Radnu jedinicu »Pomorski saobraćaj« sačinjavali su brodovi preuzeti u junu 1962. godine od bivšeg preduzeća »Brodarstvo« iz Herceg-Novog. To su bili brodovi male obalne plovidbe »Miločer« i »Mamula«, m/b lokalne plovidbe »Durmitorac« i »Rose« i tri leuta za trajektni prevoz drumskih vozila u moreuzu Verige. Rukovodilac radne jedinice je bio kapetan duge plovidbe **Nikola Balabušić** koji je u Komunalno preduzeće prešao u radni odnos iz kotorske »Jugooceanije«.

Brodovi »Miločer« i »Mamula« bili su stalno angažovani na prevozu cementa iz Splita za gradilišta u Boki Kotorskoj i na Crnogorskom primorju. Međutim, brod »Miločer«, koji je u stvari bila ribarica, uskoro je ustupljen Institutu za biologiju mora iz Kotora za istraživačke svrhe Južnog Jadrana. Brod »Mamula« je rentabilno poslovao do 1967. godine, kada je usljed havarije na zastarelom motoru duže vremena bio na remontu u Brodogradilištu Mokošica kod Dubrovnika i nakon popravke prodat. M/b »Durmitorac« i »Rose« su obavljali lokalni pomorski saobraćaj između Tivta, Kotora, Kamenara i Herceg-Novog, a ljeti su korišćeni za turističke izlete. Izgradnjom Jadranske magistrale 1966. godine i poboljšanja lokalnog autobuskog saobraćaja, ovi brodovi su izgubili značaj lokalnog prevoza, pa je brod »Rose« predat Ugostiteljsko-turističkoj organizaciji »Boka« iz Herceg-Novog, a »Durmitorac« nekim preduzimačima iz Dalmacije.

*Trajekt sa platformom izrađenom u Brodogradilištu Bijela,
montirane na leutima 1966. godine*

*Trajekt »Kamenari« u moreuzu Verige neposredno poslije
kupovine barže od JRM 1966. godine*

Tri leuta je koristila trajektna služba za prevoz drumskih vozila u moreuzu Verige. U to vrijeme trajektnim prevozom se bavio i privatnik **Eneriko Aranzulo** iz Jošica. Komunalno preduzeće je 1963. godine sa Aranzulom sklopilo ugovor o zakupu njegova tri leuta, a Aranzulo je sa svojom posadom prešao u radni odnos u Komunalno preduzeće i tako objedinjena trajektna služba na liniji Kamenari – Lepetani vrlo je rentabilno poslovala.³³ Osim toga remont leuta su obavljani u sopstvenoj režiji i na sopstvenom navozu u Kamenarima, pod nadzorom poslovođe **Mitra Svilanovića**.

Izgradnjom i puštanjem u saobraćaj Jadranske magistrale 1965. godine, znatno je povećan i prevoz drumskih vozila, tako da je za leute u Brodogradilištu Bijela izgrađena jedna dodatna veća platforma koja je mogla primiti više izletničkih autobusa i teretnih vozila. Osim toga, direktor Komunalnog preduzeća Csaba Magyar stupio je u pregovore sa Jugoslovenskom ratnom mornaricom radi otkupa jednog desantnog dvotrupaca tipa DSA iz vojnih viškova. Otkup broda je uspješno obavljen uprkos tome što je brod od strane Generalštaba JNA već bio opredijeljen »Jadroliniji« iz Rijeke za trajektni saobraćaj između dalmatinskih ostrva. Brod je zatim u Remontnom zavodu u Tivtu preuređen za trajektnu službu Komunalnog preduzeća Herceg-Novi u Verigama pod imenom »Kamenari«. To je ujedno bilo i prvo značajno osavremenjavanje trajektne službe u moreuzu Verige.

Trajektna služba je i dalje poslovala veoma rentabilno. Prema završnom računu, u 1966. godini ostatak dohodka je bio 174.841 dinar, a 1967. godine 110.506 dinara.

³³ Ugovor o zakupu plovnih objekata, sačinjen između Komunalnog preduzeća Herceg-Novi i Enerika Aranzula iz Kamenara, br. 1008 od 31. oktobra 1963. godine.

RASLOJAVANJE I SEGMENTACIJA KOMUNALNOG PREDUZEĆA POSLIJE 1969. GODINE

U julu 1968. godine, nakon isteka mandata direktora Komunalnog preduzeća Csabe Magyara, oglašena je reizbornost direktora. Dotadašnji direktor Csaba Magyar se nije prijavio na konkurs za ponovni mandat, pa je za novog vd. direktora imenovan dipl. ing. agronom **Vladimir-Vlado Porobić**. Ing. Porobić je do tada bio direktor Poljoprivrednog dobra iz Grblja, sa sjedištem u Kotoru.

Razlog što se Csaba Magyar nije prijavio na konkurs za reizbornost su, prije svega, bila prethodna loša iskustva saradnje opštinskih organa sa Komunalnim preduzećem. Sa druge strane, Csaba Magyar je dobio ponudu da preuzme dužnost tehničkog rukovodioca Zavoda za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju »Dr Simo Milošević« u Igalu (danas Institut »Dr Simo Milošević«) na mjesto dotadašnjeg tehničkog rukovodioca **Aleksandra-Lesa Stojkovića** koji je odlazio u penziju. Ponuda iz Zavoda Igalo je uslijedila, jer je Zavod imao u planu značajne investicione programe razvoja, a Magyar je imao iskustva u realizaciji investicionih programa jer je u prošlosti realizovao praktično cjelokupno projektovanje i izgradnju sistema hercegnovskog vodovoda.

O primopredaji dužnosti direktora sačinjen je zapisnik 13. avgusta 1968. godine u 29 tačaka u kojim je ukazano na svu značajniju problematiku preduzeća. Zapisniku je priloženo finansijsko stanje iz periodičnog obračuna za prvo polugođe 1968. godine, sa stanjem poslovnog fonda od 5,949.641,50 dinara, raspoređenog dohotka od 935.771,95 dinara, ostatka dohotka 109.445,15 dinara. U tč. 6, 16 i 19 ukazano je na problematiku

vodovoda i potrebom realizacije prelaznog dijela vodovoda sa HE »Plat«, tj. sa izvora »Ljuta« iz Konavala; u tč. 22 o potrebi snimanja katastra postojeće vodovodne mreže radi čega je nabavljen elektronski instrument »Elektron« iz Slovenije za snimanje podzemne mreže i pronalaženje kvarova (za rad na ovom aparatu obučen je vodoinstalater **Dragan Palikuća**). U tč. 10 ukazano je na zabranu deponovanja smeća na Rebrima i da se smeće sada odvozi na deponiju »Dubac« kod Dubrovnika (46 km.), itd.

Pored svih evidentnih problema, vd. direktor Vlado Porobić je preuzeo jedno dobro organizovano, finansijski stabilno i stručnim kadrovima obezbijedeno preduzeće sa 142 stalno zaposlena radnika i službenika. Međutim, odnos opštinske uprave prema Komunalnom preduzeću se i dalje nije bitno mijenjao.

U iščekivanju konkursa za tehničkog rukovodioca u Zavodu »Dr Simo Milošević«, koji je uslijedio u aprilu 1969. godine, Csaba Magyar je ostao na privremenom raspolaganju u Komunalnom preduzeću. S obzirom na prethodno stečena iskustva u komunalnim službama, Csaba Magyar je pripremio jedan opsežan i dokumentovan referat na 74 stranice kucanog teksta pod naslovom: *Problemi infrastrukture – zaostajanje u razvoju komunalnih djelatnosti i neki aspekti rješavanja razvoja*

Pod pritiskom novog vd. direktora Vlada Porobića, ovaj referat je stavljen na dnevni red XX redovne zajedničke sjednice oba opštinska vijeća 12. decembra 1968. godine. Referatom je data iscrpna i sistematizovana informacija o zaostajanju u razvoju komunalnih djelatnosti u hercegnovskoj opštini. Cilj referata je bio da svi zainteresovani subjekti budu informisani sa stanjem komunalnih djelatnosti, a naročito sa mjerama koje treba preduzimati ubuduće da bi ova djelatnost pratila razvoj područja i da bi se izbjegao nesklad između Komunalnog preduzeća i zahtjeva, posebno turističke privrede i uopšte grada, koji ima opravdane ambicije za daljnji razvoj turizma.

Nakon opširne diskusije i opšteg odobravanja teza iz referata, tekstualno je usvojeno čak 21 zaključak za budući razvoj. Imenovana je i odbornička komisija za izradu srednjoročnog programa razvoja komunalnih službi u sastavu: **Andrija Saulačić**, predsjednik Opštinskog suda u Herceg-Novom, dipl. pravnik **Petar Milić**, ekonomista **Đorđe Mandić**, dipl. ing. **Vlado Porobić**, dipl. ing. **Ante Sterniša**, dipl. ekonomista **Milan Vuksanović** i elektrotehničar **Janko Vukasović**.³⁴ Komisija se nikada nije sastala niti je

napisala ni jedno slovo srednjoročnog programa razvoja komunalnih službi opštine Herceg-Novi.

Umjesto da se pristupilo planskoj konsolidaciji Komunalnog preduzeća i odredili jasni programski zadaci razvoja komunalnih službi, u duhu zaključaka sa sjednice opštinskih vijeća od 12. decembra 1968. godine, opštinska vijeća već 20. marta 1969. godine donose odluku da se održavanje lokalnih opštinskih puteva IV reda izdvoje iz Komunalnog preduzeća (uz obrazloženje »*da se putevi loše održavaju, što se posebno odrazilo u periodu decembar – mart 1968/69 godine*«), i da se osnuje posebna Uprava puteva opštine Herceg-Novi. Poslije toga Izvršni odbor opštine Herceg-Novi donio je odluku da se od 31. decembra 1969. godine iz Komunalnog preduzeća izdvoji i Radna jedinica »Zelenilo« i zajedno sa rasadnikom u Savini preda PKB »Beograd« - Gazdinstvu »Primorje« u Herceg-Novom. Na kraju, Izvršni odbor opštine 24. septembra 1976. godine, iz sastava Komunalnog preduzeća izdvaja i održavanje javne rasvjete i gradskih ulica i njihovo održavanje povjerava direktno SIZ-u (Samoupravna interesna zajednica) za uređenje građevinskog zemljišta. Iz ovih razloga direktor Komunalnog preduzeća, ing. Vladimir Porobić, pristupio je reorganizaciji preduzeća putem većeg osamostaljenja pojedinih radnih jedinica kako bi se jasnije moglo sagledati finansijsko poslovanje radnih jedinica.

Radna jedinica »Gradska čistoća«

U analizi završnih računa radnih organizacija za 1969. godinu, koja je razmatrana na sjednicama opštinskih vijeća 29. maja 1970. godine, ponovo se konstatuje negativan finansijski rezultat Radne jedinice komunalija. U analizi posebno je naglašeno da RJ »Gradska čistoća« posluje sa zastarelom opremom. Iz tog razloga Komunalno preduzeća predlaže Skupštini opštine povećanje naknade za iznošenje smeća. Prijedlog Komunalnog preduzeća, po već uobičajenom postupku, skida se sa dnevnog reda sjednica opštinskih vijeća, održanih 10. jula 1970 godine, pod izgovorom da se prethodno izvrši konsultacija sa SSRN (Socijalistički savez radnog naroda), posredstvom zborova birača. S obzirom da je u to vrijeme na polugodišnjem obračunu Radna jedinica »Gradska čistoća« već iskazala gubitak od 200.000 dinara, direktor

34 Iz zapisnika sa zajedničke sjednice oba opštinska vijeća, održane 12. decembra 1968. godine

Porobić, shvatajući bezizlaznu situaciju ove radne jedinice, u diskusiji, re-voltirano, predlaže da se i: »Radna jedinica 'Gradska čistoća' izdvoji iz Komunal-nog preduzeća i formira zasebno preduzeće«. (!)³⁵

Kamion Komunalnog preduzeća Herceg-Novi, Radne jedinice »Čistoća«, sa vozečem i radnicima Bećo Abaz i Binjak Bečaj 1970. godine

I u decembru 1970. godine, Komunalno preduzeće podnosi zahtjev za povećanje cijena gradske čistoće, ali je u međuvremenu SIV (Savezno izvršno vijeće), radi »stabilizacije privrede« donio odluku o zamrzavanju cijena komunalnih usluga na nivou iz 1968. godine, pa opštinska vijeća, na sjednici od 30. decembra, ponovo skidaju ovo pitanje sa dnevnog reda. »Zamrzavanje« cijena komunalnih usluga imalo je i dalje negativne posljedice na poslovanje komunalnih službi.

Da bi se nekako ipak poboljšalo održavanje gradske čistoće, od 1974. godine zaveden je novi način finansiranja iz bužeta opštine. Naime, novčana sredstva predviđena za gradsku čistoću, sada su se dodjeljivala mjesnim zajednicama koje su, svaka zasebno za svoja područja, sklapale ugovore sa Komunalnim preduzećem. Nedostajuća novčana sredstva mjesne zajednice su

³⁵ Diskusija ing. Vladimira Porobića iz zapisnika sa sjednice opštinskih vijeća, održana 10. jula 1970. godine.

nadoknađivale iz drugih prihoda, kao što je bila boravišna taksa, naplaćivana od turista u ljetnjem periodu. Pošto su ta novčana sredstva sporo pristizala, Komunalno preduzeće je u stvari čitavu turističku sezonu radila »na kredit«. Zbog niskih zarada problem nedostatka čistača bio je i dalje prisutan.

U ocjeni i zaključcima protekle 1975. turističke sezone, koja je analizirana na sjednici Vijeća udruženog rada opštine, 30. decembra 1975. godine, konstatuje se:

»Ako postoje objektivne teškoće zbog nestašice vode, pravdati proteklu 'nečistu' sezonu bilo bi vrlo teško« (!)

Poslije ovakvih kritika javnosti, konačno, Komunalno preduzeće uspijeva, na sjednici Vijeća udruženog rada 3. marta 1976. godine, da pribavi odobrenje za povećanje cijena usluga za gradsku čistoću za 30 odsto, tako da je za iznošenje smeća za domaćinstva umjesto 0,25 din/m² odobrena cijena od 0,30 dinara, a za privredne organizacije 0,55 din/m². Istovremeno, zavedena je i nova tarifa za domaćinstva koja su u turističkoj sezoni izdavali ležaje turistima, od 15 dinara po ležaju mjesečno, u toku turističke sezone.

Na kraju ove etape rada Komunalnog preduzeća treba istaći da je direktor preduzeća ing. Vlado Porobić, 1. aprila 1976. godine otišao u penziju, a za novog direktora imenovan je **Sergije-Srđo Dabović**, dotadašnji rukovodilac finansijskog sektora preduzeća. Direktor Dabović je već na sjednici Izvršnog odbora opštine 5. i 7. jula 1976. godine uspio da obezbijedi dodjelu zemljišta u servisnoj zoni u Igalu, na čest. zem. 7, 8, 9 i 10 k.o. Topla, za osnivanje servisnih radionica za vozila čistoće i postavljanje stanice za butan-plin, kao dopunske djelatnosti Radne jedinice komunalija.

Radna jedinica »Vodovod i kanalizacija«

Odlaskom Csabe Magyara iz Komunalnog preduzeća 30. aprila 1969. godine u Zavod »Dr Simo Milošević«, počela su lutanja u iznalaženju rješenja snabdjevanja pitkom vodom Herceg-Novog. Napušten je prethodni program da se vodosnabdjevanje riješi iz Hidrocentrale »Plat« i uz velike novčane troškove pristupilo se istražnim radovima, bušotinama

Drenažna galerija »Potkop« u Mojdežu prilikom vodoistražnih radova 1971. godine

na Mokrinama. Istražne radove izvršio je »Geozavod« iz Beograda, a rezultati istraživanja izloženi su na naučnom simpozijumu, održanom maja 1971. godine u Herceg-Novom. Poslije simpozijuma, u 1972. godini, pristupilo se kopanju drenažne galerije (tunela) u Mojdežu, u dužini od 1060 m¹ uz ukupne troškove od 7,693.244,80 dinara.³⁶ Međutim, sami radovi na kopanju drenažne galerije izvođeni su nestručno. I pored mogućnosti zahvata izvjesne količine podzemnih voda, koje je utvrdio »Geozavod« svojim istraživačkim radovima, nije postignut nikakav rezultat osim velikih šteta za naselje Mojdež.

Na prijedlog ing. **Borisa Pavlina** iz »Geozavoda« iz Zagreba, pokušalo se naći rješenje iz izvora u Morinju. Predviđen je komplikovani zahvat podzemnom betonskom »zavjesom« kako bi se spriječio salinitet pitke vode prodorom mora u izvor za vrijeme ljeta. I ovaj je pokušaj, uz znatne novčane troškove, završen neuspjehom.

U međuvremenu, većina investicionih aktivnosti u hercegnovskoj opštini bila je podređena razvoju turističke privrede, a kapaciteti vode jedva su podmirivali trenutne potrebe.³⁷

Iz tog razloga, na sjednicama Izvršnog odbora opštine Herceg-Novi, održanim 24. septembra i 11. decembra 1974. godine, 3. i 4. marta, 8. aprila i 24. septembra 1975. godine, u više se navrata raspravlja i na kraju zaključuje da je jedino rješenje za Herceg-Novi - pristupiti bivšem rješenju ing Danila Maića, a to je snabdjevanje vodom iz hidrosistema »Plat«, uz prelazno privremeno rješenje sa izvora »Ljuta« iz Konavala. Vijeće udruženog rada, na XIV sjednici, održanoj 30. decembra 1975. godine, donosi i odluku o izradi novog idejnog projekta regionalnog vodovoda sa HE »Plat«. Zatim, na sjednici održanoj 12. jula 1976. godine, usvaja se Društveni dogovor kojim, u interesu razvoja opštine Herceg-Novi, radne organizacije sa teritorije opštine Herceg-Novi prihvataju izgradnju vodovoda Plat – Herceg-Novi.

36 Iz zapisnika sa zajedničke sjednice oba opštinska vijeća, održana 28. februara 1972. godine i sjednice Izvršnog odbora opštine, održane 15. maja 1974. godine

37 Iz Društvenog plana razvoja opštine Herceg-Novi koji je razmatran na sjednicama opštinskih vijeća 28. jula 1972. godine

OSNIVANJE OSNOVNIH ORGANIZACIJA UDRUŽENOG RADA U KOMUNALNOJ ORGANIZACIJI HERCEG-NOVI 1977. GODINE

Savezna skupština SFR Jugoslavije, na zasjedanju održanom 25. novembra 1976. godine, donijela je Zakon o udruženom radu. Cilj ovog zakona je bio da se na osnovu Ustava SFRJ, stvore novi uslovi da se udruženim radom u većoj mjeri ovlada procesom proizvodnje i razvije novi socijalistički, samoupravni, društveno-ekonomski i društveno-politički sistem. Prema ZUR-u (Zakon o udruženom radu), radnicima je u osnovnim organizacijama udruženog rada, u kojim neposredno i ravnopravno ostvaruju društveno-ekonomska i druga samoupravna prava, omogućeno odlučivanje i o drugim pitanjima svog društvenog položaja.³⁸

Tako su i u Komunalnoj radnoj organizaciji, početkom 1977. godine, osnovane četiri osnovne organizacije udruženog rada.

OOOUR »Gradska čistoča«: Za rukovodioca OOOUR-a naizmjenično su birani **Petar Lanović i Aleksandar-Aco Medved.**

OOOUR »Vodovod i kanalizacija«: Za rukovodioca OOOUR-a izabran je **dipl. ekonomista Đuro Četković.**

OOOUR »Pomorski saobraćaj«: Za rukovodioca OOOUR-a izabran je **Radomir Ivanović, zatim dipl. pravnik Božidar Ilić.**

RADNA ZAJEDNICA ZAJEDNIČKE SLUŽBE: Za rukovodioca izabrana je **dipl. ekonomista Ljiljana Radulović.**

Generalni direktor Komunalne radne organizacije ostao je **Sergije-Srđo Dabović.**

³⁸ Zakon o udruženom radu. »Službeni list SFRJ«, br. 53/1976.

OOOUR »Gradska čistoća«

Problemi sa gradskom čistoćom su se i dalje nastavljali. Smjernicama društveno-ekonomskog razvoja opštine Herceg-Novi, u periodu 1976-1980. godine, koju je razmatralo Vijeće udruženog rada opštine Herceg-Novi, na sjednici 31. marta 1967. godine, konstatovano je da *»cijene čistoće nijesu ekonomske«*. (!)

Smeće se i dalje odvozilo na deponiju Dubac kod Dubrovnika. Međutim, opština Dubrovnik je 31. marta 1967. godine, iz ekoloških razloga, zabranila daljnju upotrebu deponije na Dupcu i deponiju premjestila na drugu lokaciju. Komunalna radna organizacija je bila primorana da deponiju improvizuje na Debelom brijegu, na teritoriji Mjesne zajednice Gruda, dok i ta lokacija nije bila zabranjena. Konačno rješenje je nađeno da se deponija formira na Dugunji iznad sela Ubli, udaljenoj od Herceg-Novog 25 km i na nadmorskoj visini od 900 m, na mjestu zvanom Duboki do. Dionica puta od hotela »Borići« do Dugunje, u dužini od 4 km, tada još nije bila asfaltirana. Vijeće udruženog rada je, rješenjem br. 01-3/83 od 30. marta 1978. godine, potvrdilo ovu lokaciju i tom odlukom i zemljište na kojoj se nalazila deponija, prenijela na korišćenje Komunalnoj radnoj organizaciji.

U međuvremenu, Izvršni odbor opštine Herceg-Novi na sjednici, održanoj 3. decembra 1977. godine, donio je odluku o gradnji kapele na gradskom groblju u Herceg-Novom. Gradnja kapele je povjerena OOOUR-u »Gradska čistoća«. Predračunska vrijednost je bila 200.000 dinara, da bi konačan obračun završenih radova iznosilo 450.000 dinara.

Katastrofalni zemljotres na Crnogorskom primorju dogodio se 15. aprila 1979. godine i on je prouzrokovao velike poremećaje u svim oblastima života, pa tako i u opštini Herceg-Novi.

Na sjednici Izvršnog odbora opštine, održanoj 9. oktobra 1979. godine, direktor Dabović je detaljno informisao Izvršni odbor o problemima gradske čistoće kao posljedicama od zemljotresa i predložio rješenja za unapređenje OOOUR »Gradska čistoća«. Zaključci sa ovog sastanka dostavljeni su delegacijama Skupštine opštine kao zajednički zadatak za rješavanje. S obzirom da se u to vrijeme iz Republičkog fonda solidarnosti za otklanjanje šteta od zemljotresa pristizala znatna novčana sredstva i u hercegnovsku opštinu, Skupština opštine je već na sjednici 26. decembra 1979. godine razmatrala problematiku OOOUR »Gradska čistoća«, pa su iz Fonda solidarnosti

Pretovarna rampa u Meljinama

Deponija Komunalnog preduzeća Herceg-Novi na Dugunji

obezbijeđena novčana sredstva za gradnju 25 stanova solidarnosti za radnike »Čistoće«. Obezbijeđen je kredit za asfaltiranje puta od »Borića« do deponije na Dugunji, s tim da je održavanje puta i otplata anuiteta prenesena sa OOUR »Čistoće« na Fond za uređenje gradskog građevinskog zemljišta. Bankarskim kreditom, kreditom proizvođača vozila i sopstvenim učešćem nabavljeno je pet novih kamiona-sandučara i jedan kamion za odvoz kućnog smeća.

U 1980. godini započela su znatna inflaciona kretanja u monetarnom sistemu tadašnje Jugoslavije, što je imalo odraza na ukupna finansijska kretanja kako OOUR-a privrednih djelatnosti, tako i u društvenim djelatnostima. Došlo je i do stagnacije i opadanja ekonomičnosti poslovanja. Sve složeniji uslovi privređivanja uslovljavali su mjere dosljednijeg sprovođenja tzv. »ekonomske stabilizacije«, kako bi se sačuvala akumulativnost privrede i spriječio pad životnog standarda. Iz ovih razloga, a u smislu dogovora o sprovođenju cijena privrede i usluga iz nadležnosti opština iz 1979. godine, opština Herceg-Novi uvodi postupak da se na početku svake poslovne godine, preko svojih organa, utvrđuju i cijene komunalnih usluga. Međutim, i pored ovakve odluke, cijene komunalnih usluga su se po pravilu revidirale mnogo kasnije, kao na primjer povećanje cijena čistoće u 1980. godini za 10,30 odsto. Vijeće radnih zajednica opštine odobrilo je, na sjednici održanoj tek 27. novembra 1980. godine, kada je OOUR »Gradska čistoća« po devetomjesečnom obračunu već iskazala gubitak od 508.000 dinara.³⁹

³⁹ Iz zapisnika sa sjednice Vijeća radnih zajednica opštine Herceg-Novi održane 27. novembra 1980. godine

Svečano otvaranje vodovoda sa HE »Plat« u Igalu 20. avgusta 1980. godine

Polaganje ispusta u more kolektora gradske kanalizacije

OOOUR »Vodovod i kanalaizacija«

Društvenim planom razvoja opštine Herceg.-Novi za period 1976 – 1980. godine i dalje se prioritet daje izgradnji regionalnog vodovoda, jer je nestašica vode u Herceg-Novom ograničavala investicionu izgradnju. Pod pritiskom republičkih organa Vijeće radnih zajednica, na sjednici održanoj 31. marta 1977. godine, prihvata Samoupravni sporazum o osnivanju Radne zajednice »Regionalni vodovod i kanalizacija« za područje primorskih opština i opštine Cetinje, sa sjedištem u Tivtu.⁴⁰ Pošto u međuvremenu od Regionalnog vodovoda nijesu dobijeni odgovori na bitna pitanja, kao što je cijena izgradnje vodovoda, rok izgradnje i obaveze pojedinih opština, Izvršni odbor opštine, na sjednici održanoj 29. maja i 3. avgusta 1978. godine, donosi odluku da se intenzivira realizacija prelaznog rješenja vodovda sa izvora »Ljuta« iz Kona-vala.

Međutim, Vijeće udruženog rada opštine na sjednici, održanoj 31. oktobra 1978. godine odlučuje se za konačno rješenje - gradnjom vodovoda Plat – Herceg-Nov i donosi se Samoupravni sporazum o izdvajanju, udruživanju i usmjeravanju sredstava za ovaj vodovod, na način da sva preduzeća koja posluju na teritoriji opštine, uplate 0,80 odsto od ostvarenog dohodka, a odmarališta 500 dinara po ležaju, u periodu od 1979 do 1983. godine.⁴¹ Ujedno, Vijeće udruženog rada donosi odluku o raspisivanju i sprovođenju referenduma za uvođenje samodoprinos a za finansiranje vodovda sa dva odsto od ličnog dohodka svakog zaposlenog u hercegnovskoj opštini.⁴²

Vijeće udruženog rada opštine Herceg-Nov i donosi i odluku o garanciji Komunalnoj radnoj organizaciji za investicioni kredit u iznosu od 157,735.000 dinara za gradnju vodovoda.

Nakon što su na navedeni način obezbijeđena novčana sredstva za gradnju u organizaciji Komunalne radne organizacije – OOOUR »Vodovoda i kanalaizacije«, pristupilo se izvođenju radova ovog, za Herceg-Nov i, najznačajnijeg investicionog zahvata i voda sa HE »Plat« stigla je u Igalo

40 Odluka Vijeća radnih zajednica opštine Herceg-Nov i br. o1.3/20 od 31. marta 1977. godine

41 Samoupravni sporazum o izdvajanju i usmjeravanju sredstava za gradnju vodovod Plat – Herceg-Nov i od 8. decembra 1979. godine i dopuna odluke Izvršnog odbora opštine Herceg-Nov i, da radne organizacije u 1979. i 1980. godini izdvajaju 1,60 odsto od ostvarenog dohodka

42 Odluka o raspisivanju referenduma za uvođenje samodoprinos a za finansiranje izgradnje vodovoda Plat – Herceg-Nov i, od 1. januara do 10. decembra 1979. godine, br. 01-3/136, od 1. oktobra 1978. godine

20. avgusta 1980. godine. Radovi su zatim nastavljani na gradnji tranzitnog vodovoda Herceg-Novi – Zelenika, rezervoarskog sistema na području opštine i sistema za snabdijevanje viših zona područja opštine, među kojima i novog rezervoara od 1.500 m³ kod tvrđave Španjola.

U međuvremenu, u 1976. godini, završen je i glavni kanalizacioni kolektor od Igala do Savine, a u izvještaju o radu Izvršnog odbora opštine za period oktobar 1979 – april 1982. godine, konstatuje se da je izgrađena i sekundarna kanalizaciona mreža za Igalo i Toplu.

Sa ove dvije kapitalne investicije hercegnovska opština je riješila najznačajnija pitanja koja su ograničavala razvoj grada i same opštine.

Da bi sistemi vodovoda i kanalizacije mogli obavljati svoje funkcije, Vijeće udruženog rada, na sjednici 25. septembra 1976. godine, donijelo je i odluku o kanalizaciji kojom su propisani uslovi izgradnje, održavanja i korišćenja fekalne kanalizacije, a 10. jula 1980. godine i odluku o javnom vodovodu kojom su propisani svi uslovi za snabdijevanje pijaćom vodom, način eksploatacije, održavanja i korišćenja svih uređaja javnog vodovoda.

Nakon ovog perioda vrlo intenzivne investicione aktivnosti Komunalne radne organizacije Herceg-Novi, između 1976. do 1981. godine, kao što je osnivanje servisne radionice u Igalu, perioda obnove poslije katastrofalnog zemljotresa, obezbjeđenja stalne deponije za smeće na Ublima, izgradnje vodovoda Plat – Herceg-Novi, izgradnje kapele na gradskom groblju, nabavke trajekta »Perast«, u avgustu 1981. godine istekao je mandat direktora Sergija Dabovića. Na raspisani konkurs za direktora, zasićen prethodnim investicionim i drugim aktivnostima, Sergije Dabović se nije prijavio, tako da je, nakratko, do 12. aprila 1982, za direktora Komunalne radne organizacije bio izabran magistar dipl. ekonomista **Krsto Tomašević**, a Sergije Dabović preuzima dužnost rukovodioca ekonomsko-finansijske službe OOUR »Vodovod i kanalizacija«.

U periodu dok je bio direktor Krsto Tomašević, najznačajniji investicioni poduhvat Komunalne radne organizacije je bila izgradnja najveće plovne jedinice za OOUR »Pomorski saobraćaj«, trajekta »Igalo« u brodogradilištu na Korčuli.

Na ponovno raspisanom konkursu, poslije mr Krsta Tomaševića, za direktora Komunalne radne organizacije, od 1. januara 1983. godine, izabran je dipl. ekonomista **Nikola Raić**. Za vrijeme svoga mandata direktor Raić

posebno uspijeva da dobro konsoliduje rad u OOUR »Gradska čistoća«, tako da u anketi novinara i turističkih radnika SFR Jugoslavije, koja je obišla sva turistička mjesta od Portoroža do Ulcinja, u turističkoj sezoni 1983. godine, grad Herceg-Novi je proglašen za najuredniji grad i kao takav dobio je »Zlatnu amforu« redakcije lista »Arena« iz Zagreba.

U svom mandatnom periodu direktor Raić završava i izgradnju servisne radionice u servisnoj zoni u Igalu i obnavlja kompletan vozni park OOUR »Gradska čistoća«. Istovremeno nastavlja i intenzivnu izgradnju razvodne vodovodne mreže za prigradska naselja Žvinje, Podi i Ratiševina, a poseban poduhvat je bio postavljanje podvodnog cjevovoda iz kumborskog garnizona do Pristana u dužini od 1080 m¹, za poluostrvo Lušticu. Izgrađen je i vodovod od Igala do poluostrva Prevlake u dužini od 12 km.

Servisna radionica OOUR »Čistoća« u Igalu

Direktor Nikola Raić je 30. aprila 1986. godine premješten na dužnost predsjednika Izvršnog odbora opštine Herceg-Novi, a za novog direktora imenovan je **Đorđe Mandić**, koji je tu funkciju obavljao do 5. februara 1989. godine, kada odlazi u penziju.

Motorni brod »Durmitorac« na lokalnoj liniji Tivat-Kotor-Tivat 1968. godine

Trajekti Komunalnog preduzeća Herceg-Novi, OOUR »Pomorski saobraćaj«, u moreuzu Verige 1988. godine

OOUR »Pomorski saobraćaj«

Poslije kupovine prvog desantnog broda od JRM 1967. godine i njegove adaptacije u trajekt »Kamenari«, za trajektnu službu u moreuzu Verige i osavremenjavanjem trajektna službe sa još tri trajekta (»Lepetani«, »Perast« i »Igalo«), drveni leuti su prodati Klubu »Mediteran« na ostrvu Sveti Marko kod Tivta.

I pored povećanja drumskog saobraćaja i prevoza drumskih vozila savremenijim i rentabilnijim plovilima, OOUR »Pomorski saobraćaj« povremeno iskazuje gubitke u periodičnim obračunima, a u završnom računu za 1982. godinu čak gubitak od 8,469.000 dinara.⁴³ Ovaj gubitak direktor Raić uspijeva da sanira jednim izuzetno povoljnim ugovorom sa Zavodom za namjensku proizvodnju iz Kragujevca angažovanjem trajekta »Igalo« u svrhu uništavanja 1250 tona zastarale municije, prevozom iz luke Bar na udaljenost od 15 milja od obale i potapanjem municije u more.

Međutim, gubici u OOUR »Pomorski saobraćaj« izazvali su sumnju u ispravnost poslovanja ovog OOUR-a, te je odlukom SO Herceg-Novi br. 03-3/148 od 25. oktobra 1985. godine imenovana komisija u sastavu **Dorđe Mandić**, direktor zajedničke službe UTRO »Boka«, mašinski inženjer **Ilija Balić** iz Bijele i dipl. pravnik **Nada Antonić** iz Komunalne radne organizacije Herceg-Novi, sa zadatkom da provjere poslovanje ovog OOUR-a. Komisija je u svom izvještaju od 10. aprila 1986. godine konstatovala nesređenost stanja u OOUR-u, pa je nalogom društvenog pravobranioca samoupravljanja od 10. aprila 1986. godine raspušten Radnički savjet OOUR-a, zavedene su privremene mjere u trajanju od jedne godine i za rukovodioca OOUR »Pomorski saobraćaj« imenovan mašinski inženjer **Ilija Balić**.⁴⁴

Koristeći se pravom iz čl. 338 ZUR-a, Radnički savjet OOUR »Pomorski saobraćaj« se 1. januara 1990. godine izdvaja iz Komunalne radne organizacije i osniva novo Preduzeće za pomorski saobraćaj sa sjedištem u Kamenarima. Za direktora »Pomorskog saobraćaja« izabran je inženjer **Ilija Balić**.

⁴³ Kratak osvrt na osnovne pokazatelje poslovanja OOUR privrede u periodu od 1. januara do 31. decembra 1982. godine koju je izradila SDK 17. marta 1983. godine i koja je razmatrana na sjednici Vijeća mjesnih zajednica opštine Herceg-Novi, 31. marta 1983. godine

⁴⁴ Izvještaj o preduzetim privremenim mjerama u OOUR »Pomorski saobraćaj« br. 1185 od 10. aprila 1986. godine i rješenje društvenog pravobranioca samoupravljanja opštine Herceg-Novi br.Up.-45/86 od 10. aprila 1986. godine

OSNIVANJE JAVNOG KOMUNALNOG PREDUZEĆA HERCEG-NOVI

Skupština opštine Herceg-Novi se na osnovu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o preduzećima⁴⁵, pored ostalih javnih preduzeća u opštini, odlučila i za osnivanje dvaju javnih preduzeća za obavljanje komunalnih djelatnosti. Na zajedničkoj sjednici Vijeća udruženog rada, Vijeća mjesnih zajednica i Drštveno-političkog vijeća održanja 30. januara 1990. godine, odlučeno je da se osnuje Javno preduzeće »Vodovod i kanalizacija« Herceg-Novi, a na zajedničkoj sjednici sva tri vijeća, održano 28. februara 1990. godine, odlučeno je da se osnuje i **Javno komunalno preduzeće Herceg-Novi**.⁴⁶ Za direktora novog Javnog komunalnog preduzeća 12. aprila 1990. godine imenovan je **Petar Lanović**.

Sam naziv »komunalno preduzeće« upućuje na sve moguće komunalne djelatnosti, odnosno na mogućnost neposrednog raspravljanja prisutne problematike, ali i one koje će nastati. To je podrazumijevalo da se na osnovu čl. 3 odluke o obrazovanju Javnog komunalnog preduzeća, preduzeću stavlja u dužnost obavljanje sljedećih djelatnosti:

- Čišćenje javnih prometnih površina,
- Iznošenje, odvoz i deponovanje smeća i otpadaka,
- Čišćenje i održavanje plaža,
- Održavanje i proširenje zelenih površina,
- Proizvodnja i promet ukrasnog i drugog bilja, promet zaštitnim sredstvima i priborom za poljoprivredu,

45 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o preduzećima. »Službeni list SFRJ«, br. 77/88 i 40/89

46 Odluka opštinskih vijeća o osnivanju Javnog komunalnog preduzeća Herceg-Novi, br. 01-3/35 od 9. marta 1990. godine.

- Održavanje lokalnih i nekategorisanih puteva, ulica i kanala sa vertikalnom i horizontalnom signalizacijom,
- Regulisanje odvoda površinskih voda i održavanje otvorenih vodotoka,
- Održavanje gradskog groblja i organizovanje pogrebne službe,
- Sakupljanje sekundarnih sirovina,
- Održavanje ostalih komunalnih objekata i organizacija obavljanja ostalih komunalnih djelatnosti,
- Obavljanje drugih djelatnosti određenih statutom preduzeća.

Međutim, članom 8 odluke, cijene usluga su se i dalje mogle propisivati i odobravati **samo uz saglasnost osnivača**, tj. opštine Herceg-Novi.

U Izvještaju o radu tako osnovanog JKP za 1992. godinu, koji je podnesen Skupštini opštine Herceg-Novi, na IV redovnoj sjednici, održanoj 21. juna 1993. godine, tada već u veoma teškim uslovima privređivanja koji su »kulminirali« u periodu primjene međunarodnih ekonomskih sankcija, konstatuje se negativni finansijski rezultat JKP za 1992. godinu, sa gubitkom od 122,788.780 dinara. Kao glavni uzrok takvog stanja, navodi se opšta ne-likvidnost privrede i teškoće oko naplate usluga, a posebno iz smještaja za izbjeglice. Ističe se i osipanje radne snage i odlazak istih u inostranstvo zbog niskih ličnih dohodaka, kao i teškoće održavanja voznog parka. Navodi se da su gradski WC-i u Herceg-Novom i Igalu u »očajnom stanju«. Navedeni su i problemi sa nedostatkom grobnica na gradskom groblju, a zeleni fond u opštini posljednjih godina sve je zapostavljeniji itd, itd. Na kraju izvještaja piše sljedeće:

»Na osnovu našeg dosadašnjeg iskustva, možemo reći da ova (komunalna djelatnost), nema adekvatni tretman u društvu. Probleme koji prate ovaj rad samo smo djelimično naveli. Potrebno je obezijediti trajna izvorna finansijska sredstva kako bi imali tretman koji se zaslužuje.«⁴⁷

⁴⁷ Izvještaj o poslovanju Javnog komunalnog preduzeća Herceg-Novi u 1992. godini i plan rada za 1993. godinu, br. 455 od 18. 05. 1993. godine

FORMIRANJE JEDINSTVENOG JAVNOG KOMUNALNOG PREDUZEĆA HERCEG-NOVI 1995. GODINE

Bilo je očigledno da organi opštine Herceg-Novi nijesu bili u mogućnosti da sagledaju stvarnu problematiku komunalnih službi u nastalim nepovoljnim uslovima ekonomskih sankcija i opštih teškoća privređivanja. Iz tog razloga formirana je »ad hoc« jedna opštinska komisija koja je marta 1995. godine sačinila elaborat o opravdanosti formiranja jedinstvenog komunalnog preduzeća na području opštine Herceg-Novi. »Elaboratom«, sačinjenim na svega tri stranice, pokušalo se dokazati opravdanost reorganizacije i stvaranje uslova za poboljšanje materijalnog položaja javnih komunalnih preduzeća sa obezbjeđivanjem izvora sredstava za finansiranje, kroz optimalnu organizaciju poslova i kroz cijene svojih usluga. Elaborat o formiranju jedinstvenog JKP stavljen je na dnevni red XV redovne sjednice SO Herceg-Novi, 16. marta 1995. godine.

Ovoj inicijativi se vrlo oštro suprostavio Upravni odbor JP »Vodovod i kanalizacija« Herceg-Novi svojim osvrto i mišljenjem na elaborat o opravdanosti organizovanja jedinstvenog komunalnog preduzeća na području opštine Herceg-Novi. Kao argumentaciju neopravdanosti ove inicijative u osvrto se, pored ostalog, navodi:

- *Organizacija JP »Vodovod i kanalizacija« je po Statutu mnogo drugačija,*
- *po Zakonu o komunalnim djelatnostima nije mjesto gazdovanje stambenim prostorijama u vlasništvu opštine,*

- *smatra se da je predložena organizaciona promjena 'korak unazad' u odnosu na postojeće organizacije i da će se negativno odraziti na rad i poslovanje preduzeća,*
- *da će se finansiranje »Gradske čistoće« vršiti na račun »Vodovoda«, što je i bio slučaj prilikom odvajanja ovih preduzeća. (01. VI. 1990. godine).⁴⁸*

Uprkos navedenih argumenata, SO Herceg-Novi na XV redovnoj sjednici, održanoj 16. marta 1995. godine, donijela je odluku br. 01-3/7-95 o spajanju u jedinstveno **Javno komunalno preduzeće Herceg-Novi** tri javna preduzeća i to:

- JP »Vodovod i kanalizacija«,
- JP »Komunalno preduzeća«,
- JP za komunalne i stambene poslove.

Za direktora JPK, rješenjem SO Herceg-Novi br. 01-3/23-95, od 5. maja 1995. godine, imenovan je dipl. ekonomista **Nikola Raić**. Istovremeno, imenovan je rješenjem br. 01-3/13-95 od 5. maja 1995. godine i Upravni odbor JKP Herceg-Novi, u sastavu: **Tomo Jančić**, za predsjednika i članovi **Josip Palaisa**, **Danilo Vlaović**, **Savo Damjanović**, **Nenad Seferović** i **Nikola Radman**.

Radi doprinosa boljoj organizaciji i većoj efikasnosti, JKP naknadno je priključen i Hercegnovski računski centar (HERC). Inače, HERC je i do tada obavljao automatsku obradu podataka za sva javna preduzeća u Herceg-Novom.⁴⁹

U početnoj fazi rada jedinstvenog Javnog komunalnog preduzeća Herceg-Novi, zaista su učinjeni znatni naponi za poboljšanje svih oblasti rada i djelovanja komunalnih službi. U javnoj čistoći, gradskom zelenilu, održavanju i asfaltiranju lokalnih puteva, održavanju i proširenju gradskog groblja, održavanju i proširenju gradskih tržnica u Herceg-Novom i naseljima od Igala do Bijeje, proširenju javne rasvjete koja se razvila u veliki elektroenergetski objekat, uređenju i održavanju javnih površina i parkinga,

48 Osvrt i mišljenje na elaborat o opravdanosti organizacije JKP na području opštine Herceg-Novi, Upravnog odbora JKP »Vodovod i kanalizacija« Herceg-Novi, br. 344/3-1 od 30. 05. 1995. godine

49 Odluka Zbora radnika HERC-a o pripajanju JKP-u, br. 113 od 24. 08. 1995. godine i odluka SO Herceg-Novi sa XVII redovne sjednice od 22. 09. 1995. godine, kojim se daje saglasnost na pripajanje HERC-a JKP

kao i u komunalno-stambenoj oblasti, uz ulaganje značajnih novčanih sredstava. Sve se to vidi iz opširnih informacija koje je direktor JKP Herceg-Novi Nikola Raić redovno, svake godine, podnosio u svojim izvještajima Skupštini opštine Herceg-Novi.⁵⁰

Međutim, kao izraziti problem u ovim izvještajima ističe se vodosnabdijevanje opštine iz HE »Plat« koje je postalo sve akutnije nastalim ograničenjima usljed ratnih događanja od 1991. godine, svođenjem kapaciteta ovog vodovoda sa 600 lit/sec na 300 lit/sec. Dodatni problem čine veliki gubici na razvodnoj mreži koja je zastarala i čije je održavanje u zadnjim godinama bilo loše. Problem gubitaka vode su legalni i ilegalni priključci na glavnom tlačnom cjevovodu, što je takođe doprinosilo nekontrolisanoj potrošnji. Povodom informacije o stanju vodosnabdijevanja, koja je podnesena SO Herceg-Novi, na sjednici 8. jula 1998. godine, u tč. 16 zaključaka konstatuje se: *»...procijenjeni gubici na mreži, po raznim osnovama iznose 120-150% iznad fakturisane količine vode, što enormno utiče na količine raspoložive vode i troškove...«*

I pored svih učinjenih napora na otklanjanju ovih enormnih gubitaka i na IX redovnoj sjednici SO Herceg-Novi, 9. jula 1999. godine i dalje se konstatuju gubici od 61 odsto vode.

Poseban i konstantan problem je bilo i plaćanje naknade za transport vode iz HE »Plat« i za održavanje cjevovoda na dionici Plat – Debeli brijeg.⁵¹ U Informaciji o stanju vodosnabdijevanja opštine Herceg-Novi od 2. februara 1999. godine, navodi se da dug Konavoskom komunalnom društvu sa Čilipa iznosi 1,078.944,73 DM.⁵²

Na otklanjanu gubitaka vode ulagani su i dalje veliki naponi uz detekciju kvarova na distributivnoj i transportnoj vodovodnoj mreži. Takođe, nastav-

50 - Tč. VI Izvoda izvoda iz zapisnika sa XXI redovne sjednice S.O. Herceg-Novi od 8. i 9. jula 1996. godine.

- Tč. XVII Izvoda iz zapisnika sa nastavka VI redovne sjednice S.O. Herceg-Novi od 27. juna 1997. godine.

- Informacija o radu JKP Herceg-Novi sa stanjem u komunalnoj oblasti, za V redovnu sjednicu SO Herceg-Novi, održane 20-27. juna 1997. godine.

- Analiza stanja sistema rasvjete i potrebnih aktivnosti prema informaciji JKP Herceg-Novi, razmatrana na IV redovnoj sjednici SO Herceg-Novi, 4. decembra 1998. godine.

51 Ugovor br. o5-29 od 7/VIII 1996. godine, sklopljen između JKP Herceg-Novi i Konavoskog komunalnog društva Čilipi, po godinama utvrđenoj cijeni od 0,10 DM počev od 1996. godine do 0,30 DM zaključno sa 2000. godinom.

52 Informacija JKP Herceg-Novi br. 05-164/98 od 05.07.1998. godine sa posebnim osvrtom na obaveze po osnovu ugovora o transportu vode sa predlozima mjera.

ljeni su i vodoistaražni radovi u Sutorinskom i Kutskom polju i u Mojdežu. Sva programska opredjeljenja na detekciji kvarova, izradi katastra vodovodne mreže i na istražnim radovima nailazili su na teškoće zbog oskudnosti finansijskih sredstava, jer su svi potencijalni kooperanti na izvođenju ovih radova zahtijevali avanse, kao i izvršenje plaćanja odmah po završenom poslu.

Nagomilani problemi u komunalnim službama, a posebno pitanje vodosnabdijevanja, primorali su skupštinske organe opštine da ponovo preispitaju organizaciono stanje Javnog komunalnog preduzeća. Razmatrajući ovu problematiku, na II redovnoj sjednici SO Herceg-Novi, 28. jula 1998. godine, pod tč. 17, donosi se sljedeći zaključak:

»Sadašnja organizacija Javnog komunalnog preduzeća, pokazala je mnoge konceptijske i unutrašnje slabosti i razmirice, pa s toga odmah pristupiti pripremi za ostavarenje tranzicije ovog preduzeća i izdvajanjem u posebna preduzeća oblasti vodovoda i klanalizacije, čistoće i kao treće, svih ostalih djelatnosti koje su u funkciji Javnog komunalnog preduzeća.«

TRANZICIJA JAVNOG KOMUNALNOG PREDUZEĆA HERCEG-NOVI 1999. GODINE

Odluka o tranziciji Javnog komunalnog preduzeća u tri posebna javna preduzeća: Javno preduzeća »Vodovod i kanalizacija«, Javno preduzeće »Čistoća« i Javno komunalno stanbeno preduzeće, donesena je na VII redovnoj sjednici SO Herceg-Novu, održanoj 17. juna 1999. godine. I ova odluka je urađena na prilično površnim analizama, tako da elaborat o podjeli nije sadržavao razradu predmeta poslovanja podijeljenih javnih preduzeća, tako da je i diobeni bilans rađen naknadno. Saglasnost na Statut JKP »Čistoće« dat je 30. septembra na X redovnoj sjednici SO Herceg-Novu, a za direktora »Čistoće«, dipl. ekonomistu **Nikolu Raića**, imenovala tek na XI sjednici 16. februara 2000. godine. Na II redovnoj sjednici 31. jula 2000. godine imenovan je i Upravni odbor JKP »Čistoće« u sastavu: **Velimir Vlaović, Miroslav Dabović, Đuro Kulinović, Nikola Svilanović, Mirko Bijelić, Zoran Bošnjak, Petar Lanović i Đorđe Tošić**.

Međutim, Skupština opštine Herceg-Novu 1. avgusta 2000. godine za novog v.d. direktora JP »Čistoća« imenuje dipl. mašinskog inženjera **Ljubomira Milovića**, a dotadašnji direktor Nikola Raić u oktobru 2000. godine daje ostavku na dužnost direktora. V.d. direktor Milović dužnost je preuzeo 9. avgusta 2000. godine. Finansijsko stanje JP. »Čistoća« je tada bilo negativno - sa gubitkom od 46.000 DM. Novčana sredstva iz budžeta opštine su neredovno uplaćivana tj. Programom rada »Čistoće« za 2000. godinu predviđeno je bilo 524.952 DM za održavanje čistoće javnih površina, a isplaćeno je svega 250.000 DM. Naplata od privrednih organizacija za usluge iznošenja smeća bila je 72 odsto, a od stanovništva 37 odsto. Opremljenost čistoće je bila nedostatna, vozni park zastarao, a na terenu se osjećao nedostatak konte-

jnera. Na održavanju javnih površina radilo je 26 radnika, što je bilo nedovoljno. Udaljenost transporta od krajnjih tačaka prikupljanja smeća do deponije iznosilo je 50 km, a deponija je na nadmorskoj visini od 900 m, što je imalo održana veliku potrošnju goriva za vozila, itd. itd.⁵³ Komentarišući ovakvo stanje u JP »Čistoća«, odbornik **Velimir Vlaović** na sjednici Skupštine opštine 2. marta 2001. godine, rekao je sljedeće:

»JP 'Čistoća' dovedena je na rub propasti zbog nerealizovane naplate u prošloj godini».

V.d. direktor »Čistoće« Milović, naslijedivši ovakvo stanje, zaoštrio je radnu disciplinu u preduzeću. Uveo je maksimalnu štednju (ali ne na štetu stepena čistoće u gradu) i korišćenje unutrašnjih rezervi. Zaposlio je dodatnu radnu snagu za čišćenje javnih površina i u servisnoj radionici, kao i u službi naplate. Zaveo je strogu kontrolu potrošnje goriva, putnih naloga, utroška rezervnih djelova, korišćenja slobodnih dana, telefonskih računa itd. Zahvaljujući postignutim uštedama, uspio je da nabavi jedno vozilo-bubnjar »mercedes« i jedan »man«, kao i putničko vozilo »golf«.

Nakon isteka jednogodišnjeg mandata, v.d. direktor Ljubomir Milović predao je 20 septembra 2001. godine JP »Čistoća« novom direktoru dipl. mašinskom inženjeru **Savu-Saši Zarubici**, sa pozitivnim finansijskim stanjem od 76.000 DM.⁵⁴

Direktor ing. Savo Zarubica prethodno je imao desetogodišnje upravljačko, organizaciono i kreativno radno iskustvo stečeno u HK »Goša« – 12. oktobar« iz Topole, gdje je bio rukovodilac razvojno-tehničkog sektora i direktor tehničkog sektora. Odmah je ocijenio postojeće organizaciono-tehničko stanje u JP »Čistoća« i formirao svoju viziju budućeg poslovanja preduzeća. Osnove razvojnog programa rasporedio je u kratkoročne – urgentne mjere i zadatke koje je trebalo rješavati u dugoročnijem periodu.

Prioritet je dat stepenu čistoće grada koji je trebalo da odgovara turističkom ugledu Herceg-Novog. Uz maksimalno angažovanje postojećih kadrova, obezbijedio je, uz veoma povoljne uslove, dodatnu fizičku radnu snagu od Omladinske zadruge iz Apatina, tako da je ukupno brojno stanje

53 Informacija o radu JP »Čistoća« sa programom rada i finansiranja za 2000. godinu, razmatrana na VII sjednici SO Herceg-Novog, 2. i 3. marta 2001. godine

54 V.d. direktor Ljubomir Milović je kao penzioner dužnost direktora mogao vršiti samo određeno vrijeme – jednu godinu

zaposlenih doseglo broj od 100 radnika u prosjeku. Tehnička sredstva, a posebno vozni park, dovedena su na zadovoljavajući nivo. Nabavljeno je 15 nedostajućih velikih i 90 manjih kontejnera od 1,1 m³. Izgrađeni su i betonski boksovi za kontejnere. Uspješno je izvršena naplata zaostalih potraživanja za izvršene usluge i proširen je rejon naplate prema stvarnom stanju na terenu.

Malo vozilo zapremine 7 m³ za odvoz sa Šetališta Pet Danica

Uoči turističke sezone 2002. godine JP »Čistoća« uvodi znatne novosti u svoje poslovanje. Prvi put je izvršeno košenje i generalno čišćenje pojasa duž magistralnog puta Kamenari – Debeli brijeg. Pored magistrale zasađeno je oko 13.000 dugogodišnjih sadnica i sezonskog bilja. Očišćene su sve »divlje« deponije u gradu i prigradskim naseljima, crkvenim portama, grobljima i oko spomenika kulture. Sva naselja na poluostrvu Luštica snabdjevena su kontejnerima i uprkos velikoj udaljenosti, smeće se odvozilo tri puta sedmično. Organizovano je odvoženje smeća i sa graničnih prelaza na Debelom brijegu i Sitnici. Sa Morskim dobrom sklopljen je povoljan ugovor za održavanje čistoće Šetališta »Pet Danica«. U svrhu kvalitetnog opsluživanja šetališta, nabavljeno je specijalno manje vozilo za odvoz smeća iz uskih ulica i kamion-cisterna za pranje ulica. Smeće se tokom turističke sezone odvozilo

najmanje dva puta, a po potrebi, i više puta dnevno. Obezbijeđena je naplata čistoće od svih korisnika privremenih i sezonskih objekata. Svi ovi poslovi obavljani su bez povećanja cijena usluga. Da bi se obezbijedilo samofinansiranje preduzeća, pristupilo se realizaciji programa sakupljanja sekundarnih sirovina uz nabavku prese za baliranje kartonske ambalaže. Prvi put je u Crnoj Gori pokrenuta i akcija pod nazivom »Ekološko opismenjavanje« kroz predavanja u školama o aktivnostima JP »Čistoća«. ⁵⁵

Prema zvaničnim rezultatima ankete turista, na kraju turističke sezone Herceg-Novi je dobio priznanje najčistijeg grada na Crnogorskom primorju. Nije izostalo ni javno priznanje za uloženi trud. Skupština opštine Herceg-Novi na svečanoj sjednici Skupštine opštine, održane 28. oktobra 2002. godine, Javnom preduzeću »Čistoća«, u znak najvećeg društvenog priznanja za postignute rezultate, dodjeljuje Oktobarsku nagradu Herceg-Novog. ⁵⁶ U obrazloženju o dodjeli Oktobarske nagrade, pored ostalog, stoji:

*»Naš grad je sada čist grad. Briga o čistoći postaje, polako ali sigurno, navika svih njegovih građana. Zahvaljujući dobroj i kvalitetno osmišljenoj organizaciji rada, za koje je u znatnoj mjeri zaslužan direktor **Savo Zarubica**, primjenom savremenih tehnologija u ovoj oblasti, modernizacijom postojećih kapaciteta i uključivanjem u međuregionalnu i međugradsku saradnju i svestranu pomoć lokalne uprave, ovaj grad postaje sinonim uredne i sređene sredine.«*

Međutim, poslije svih postignutih uspjeha i priznanja, direktor JP »Čistoće« ing. Savo Zarubica, 7. novembra 2002. godine podnosi neopozivu ostavku na dužnost direktora. U obrazloženju ostavke navedeno je da ostavku podnosi kao moralni čin zbog nerazumjevanja i nesaradnje Upravnog odbora preduzeća, koji se ni poslije četiri zakazana radna sastanka nije mogao sastati u punom sastavu.

Poslije raspisanog konkursa za direktora JP »Čistoća«, SO Herceg-Novi na XII redovnoj sjednici, održanoj 26. decembra 2002. godine, imenuje **Borivoja Banića**, bivšeg aktivnog oficira Vojske Srbije i Crne Gore. Prethodni direktor Savo Zarubica, prema Informaciji o stanju potraživanja i obavezama na dan 31.10.2002. godine za period od deset mjeseci, koji je priložen zapis-

⁵⁵ Iz izvještaja o radu JP »Čistoća« za 2002. godinu, usvojenog na XX redovnoj sjednici SO Herceg-Novi, održano 31. marta 2003. godine.

⁵⁶ Odluka o dodjeli Oktobarske nagrade Herceg-Novog u 2002. godini JP »Čistoća« Herceg-Novi, br. 01-3/72-02 od 28. oktobra 2002. godine.

Na osnovu člana 92 Statuta Opštine Herceg - Novi ("Sl. list RCG" - opštinski propisi, br. 1/96, 13/98 i 5/01) i člana 16. i 18. Odluka o dodjeli nagrada Opštine Herceg - Novi ("Sl. list RCG" - opštinski propisi br. 9/02) povodom 28. oktobra Praznika Opštine Dana oslobođenja Herceg - Novog, Žiri za dodjelu nagrada je na sjednici održanoj dana 10. oktobra 2002. godine donio

O D L U K U

O DODJELI OKTOBARSKE NAGRADE HERCEG - NOVOG U 2002. GODINI

I

Oktobarska nagrada Herceg - Novog,

kao posebno društveno priznanje za izuzetne rezultate
u radu i stvaralaštvu i najviša dostignuta
u oblasti privrede, društvenih i drugih djelatnosti, u 2002. godini

dodjeljuje se:

1. **VESKU PRLAINOVIĆU** iz Herceg - Novog,
za ostvarene dugogodišnje vrhunske rezultate u Auto - moto sportu,
2. **PETRU POROBIĆU** iz Herceg - Novog,
za postignute vrhunske sportske rezultate kao vaterpolo trener
seniorske ekipe PVK "JADRAN" Herceg - Novi i "A" vaterpolo reprezentacije SRJ, i
3. **JP "ČISTOĆA"** Herceg-Novog,
za ostvarene izuzetne rezultate na održavanju čistoće i uređenju grada.

II

Nagrada se sastoji od plakete i novčanog iznosa od po 400 Evra po nagrođenom.

Broj: 01-3/72-02
Herceg - Novi, 28. oktobar 2002. godine

Predsjednik opštine

Djuro ČETKOVIĆ

Predsjednik Žirija

Todor RADMILOVIĆ

Deponija na Dugunji na nadmorskoj visini 900 m, u zimskim uslovima rada

niku o primopredaji, JP »Čistoća« je predao sa finansijskim stanjem prihoda od 1,067.583,30 €, što je bilo dvostruko više u odnosu na prethodnu 2001. godinu, zahvaljujući proširenju rejona pruženih usluga i stepena naplativosti potraživanja od 94 odsto.

Pod rukovođenjem novog direktora Bonića, Upravni odbor JP »Čistoća« 26. februara 2003. godine usvaja program rada i finansiranja preduzeća za 2003. godinu.⁵⁷ Programom rada se, u suštini, nastavlja uhodani način održavanja čistoće iz prethodne 2002. godine, ali se na osnovu stečenih iskustava uvode i značajna organizaciona i tehnička poboljšanja za naredni period.

Izvršena je podjela čišćenja javnih površina opštine u pet rejona, uz povećanje javnih površina u dijelu trećeg rejona koje se odnosi na asfaltirani put Meljine – Podi, zatim djelovi rejona Nemila u Herceg-Novom, Gomile u Igalu i naselja Kuti u Zelenici. Ukupna površina čišćenja ulica, trgova i trotoara iznosi 297.621 m² ili prosječno 7.000 m² na jednog od 41 radnika.

Programom rada posvećena je posebna pažnja odvozu kućnog smeća specijalnim vozilima. Po ukupnim procjenama i mjerenjima kapaciteta i frekvencije odvoza, urađenim od Instituta Građevinskog fakulteta iz Podgorice, na teritoriji opštine Herceg-Novi dnevno se zimi prikupi 46 tona otpada ili 69 tona u ljetnjem periodu, što u godišnjem prosjeku čini 18.500 tona. Sva ova količina otpada se prikuplja iz 515 kontejnera i odvozi voznim parkom od 14 vozila koja su usljed ekstremno teških uslova rada (udaljenost deponije 41 km, na nadmorskoj visini od 900 m) i dugogodišnje upotrebe, većinom tehnički iscrpljena. Da bi se zadržao i poboljšao opšti nivo čistoće, izvršena je nabavka novih vozila i opreme i to:

- autosmečara »man«, kapaciteta 20 m³, donacijom grada prijatelja Levangera iz Norveške,
- teretni kamion FAP 19-21 od 5 tona, za pretovarnu rampu u Meljinama,
- cisterna za pranje ulica i dostavu pitke vode stanovništvu u vrijeme ljetnje restrikcije vode, kapaciteta 5 m³.

⁵⁷ Program rada i finansiranja JP »Čistoća« Herceg-Novi za 2003. godinu, br. 09/03 od 26. februara 2003. godine

Košenje šiblja uz Jadransku magistralu Debeli brijeg - Kamenari

Održavanje čistoće na plaži Žanjic

Autocisterne za pranje gradskih ulica

Kontejneri 1,1 m³

- autobus sa 37 sjedišta za razvoženje radnika,
- putničko vozilo »lada-niva« za terensku nadzornu službu,
- 30 kontejnera od 1,1 m³,
- 80 plastičnih kanti,
- 400 komada rezervnih točkova za kontejnere.

Da bi se pokrili neophodni troškovi navedenih nabavki i službe čistoće, od strane Sekretarijata za privredu i finansije opštine Herceg-Novi dobijena je saglasnost za povećanje cijena usluga u prosjeku za 30 odsto za privredne organizacije i sezone objekle. Međutim, cijene za domaćinstva nijesu povećavane.⁵⁸

Sa JP »Morskim dobro« RCG iz Budve proširen je ugovor na održavanje čistoće na Obali Nikole Kovačevića u Igalu.

Što se tiče unutrašnje organizacije preduzeća, izvršena je podjela rada na sektore i to:

- Opšti i zajednički poslovi,
- Proizvodno-uslužni sektor,
- Sektor javne higijene i
- Sektor deponije i reciklaže.

U organizaciji opšte i zajedničke službe značajno je da je uvedeno kompjuterski dnevno ažuriranje evidencije korisnika usluga i time se blagovremeno reaguje u naplati. Organizovana je i služba komercijale i marketinga, čime je centralizovana sva nabavka i ostvarene znatne uštede pri nabavci opreme i materijala. Marketinška služba na odgovarajući način predstavlja javnosti rad, tekuće akcije i uspjehe preduzeća posredstvom sredstava javnog informisanja. Osmišljavaju se odgovarajuće propagandne akcije u saradnji sa lokalnim stanovništvom i mjesnim zajednicama i vodi realizaciju započetog projekta »Ekološko opismenjavanje«. Vodi se i prodaja sekundarnih sirovina.

⁵⁸ Rješenje Sekretarijata za privredu i finansije opštine Herceg-Novi o povećanju cijena usluga čistoće, br. 02-290/2 od 23. juna 2003. godine

Autobus za prevoz radnika

Presa za reciklažu kartonske ambalaže uz servisnu radionicu u Igalu

Treba napomenuti da je ukupan program realizacije rada JP »Čistoća« u 2003. godini planiran na 1,263.177 €, od čega iz budžetskih sredstava opštine je predviđen iznos od 669.000 € za čišćenje, pranje i održavanje javnih površina i investiciona ulaganja.

Što se tiče predstojećih aktivnosti u 2004. godini, značajni su još neki već započeti programi. To je izgradnja stambenog bloka za radnike u servisnoj zoni sa društvenom ishranom i magacinskim prostorom, izgradnja skladišta za plinske boce za domaćinstva i depozit za prodaju ogrevnog drveta za koje je već pribavljena licenca od Šumskog gazdinstva iz Kotora.

Pred JP »Čistoća« postavlja se i pitanje trajnog rješenja lokacije i privođenje namjeni deponije komunalnog otpada za Herceg-Novi. U tom cilju organima opštinske uprave Herceg-Novi predložen je program sanacije postojeće deponije na Dugunji i definisanje konačnog rješenja deponije kroz GUP opštine Herceg-Novi i Master-plana na nivou Republike Crne Gore. Takođe, prateći problematiku savremene zaštite životne sredine, posredstvom Instituta za građevinarstvo Građevinskog fakulteta Crne Gore iz Podgorice, izrađena je analiza izbora lokacije sanitarne deponije za odlaganje otpada većih privrednih sistema, medicinskog i opasnog otpada.⁵⁹

Ukupna poslovna politika i programska opredjeljenja JP »Čistoća« u posljednje tri godine samo po sebi nameće zaključak da su se promijenili odnosi i da je konačno prevaziđena dugogodišnja zapostavljenost komunalnih djelatnosti. Kako je turizam i zdravstveni turizam glavno opredjeljenje opštine Herceg-Novi, razvijenost komunalnih službi mora ostati na visokom nivou i Herceg-Novi treba da bude i ostane najčistiji i najljepši grad na Crnogorskom primorju.

⁵⁹ Iz programa rada i finansiranja JP »Čistoća« za 2004. godinu, usvojenog u cjelini na sjednici Upravnog odbora JP »Čistoća«, 30. decembra 2003. godine

GRADSKO KOMUNALNO PREDUZEĆE HERCEG-NOVI 1946 – 2004.

Autor, **Csaba Magyar**

Prihvatio sam se recenzije monografske publikacije »Gradsko komunalno preduzeće Herceg-Novi 1946-2004«, autora Csabe Magyara (Čabe Mađara), vjerujući u prave i objektivne razloge da se otrgne od zaborava razvoj jednog sistema – uslužne i proizvodne djelatnosti – kakva je komunalna služba bila kroz pola vijeka u Herceg-Novom. Razumjevanje za ovaj poduhvat, autor je dobio od direktora JP »Čistoća« Herceg-Novi, **Borivoja Bonića**.

Nakon završetka II svjetskog rata, Herceg-Novi – kao i mnogi drugi krajevi u našoj zemlji, morao je da organizuje funkcionisanje lokalne vlasti. Ta lokalna vlast se suočila sa nizom tekućih problema, od kojih je jedan bio organizacija i funkcionisanje komunalne službe.

Ovom prilikom nije na odmet reći da je Herceg-Novi – 1950. godine imao 601 stojnu kuću, od toga 79 zemljoradničkih, a 522 varoškog karaktera od kojih su četiri bile hotelske zgrade, devet školskih, četiri sanitarnih, četiri odmarališne, 11 internatskih i 19 kulturnih i ostalih društvenih i državnih zgrada. Broj stanovnika 1950. godine bio je 3.122, što je za 30,4 odsto više nego 1940. godine kada je bilo 2.175 stanovnika, a stambeni fond je povećan u istom periodu za 15,33 odsto.

Djelatnost komunalne službe, bez obzira na zvanični naziv preduzeća, jeste da se stara o proizvodnji i distribuciji vode, odvođenju otpadnih voda i fekalija iz naselja, osvjetljavanju naselja, izgradnji i održavanju ulica, saobraćajnica, parkova i javnih površina, kao i niz poslova iz građevinarstva, stanovanja i servisnih usluga.

Kako tada, tako i danas, ove uslužne djelatnosti obavljaju se radi zadovoljenja svakodnevnih potreba svakog pojedinca, stanovao on stalno ili privremeno, obavljao ili neobavljao bilo koju djelatnost, komunalna služba je vezana za svakodnevni ili bolje reći svakominutni život mjesta.

Dakle, funkcionisanje ove »arterije« zavisi od kvaliteta rada lokalne uprave, stepena njene autonomije u sistemu, materijalnog položaja i stručnosti pojedinca kojima je povjereno rukovođenje ovom djelatnošću.

Autor Csaba Magyar je izvršio izbor iz skromno raspoložive arhivske građe, kao izvora u rekonstrukciji jedinstvenog tkiva Gradskog komunalnog preduzeća Herceg-Novu, vodeći se dobrom namjerom da otrgne od zaborava, a da ne zaobiđe bitne organizacione promjene, padove i uspjehe komunalne službe sve do njene definitivne segmentacije 1995. godine odnosno 1998. godine.

Poglavlje JP »Čistića« je jedno od pravnih sljedbenika Gradskog komunalnog preduzeća Herceg-Novu i inicijator izrade ove monografske publikacije koja snagom dokumenta odslikava protekli period perom autora-učesnika i savremenika mnogih zbivanja, sa objektivnim i subjektivnim u sebi.

Svakako ne bi bilo dobro da ova monografija prođe bez kritičkog osvrta, ali bi bilo neumjesno neargumentovano polemisati.

Čestitam!

Herceg-Novu,
mart 2004.

Milan Sijerković
arhivist

Pogovor autora

Inicijativu da napišem monografiju o osnivanju i razvoju Javnog preduzeća »Čistoća« iz Herceg-Novog, dao je nedavno imenovani direktor ovog preduzeća **Borivoje Bonić**. Prihvatio sam se ovog zadatka sa zadovoljstvom, jer sam svoju radnu karijeru, kao mladi građevinski tehničar, započeo 1952. godine u nekadašnjem Gradskom komunalnom preduzeću Herceg-Novi koje je bilo prethodnik današnjeg JP »Čistoća«. Svoj rad u komunalnim službama hercegnovske opštine nastavio sam u opštini Herceg-Novi od 1954. do 1962. godine, kao referent za komunalne poslove, referent za urbanizam i građevinarstvo, a izvjesno vrijeme i kao građevinski inspektor opštine. Opština je u to vrijeme bila inicijator i realizator svih značajnijih investicionih programa u opštini. Na taj način, kroz rad na tim poslovima, i dalje sam bio u toku zbivanja komunalnih događanja i dobar dio svog rada ugradio za razvoj ne samo grada Herceg-Novog već i u druga naselja opštine. Takoreći, nema mjesta u opštini, od zaseoka Radovići na Luštici, Bijelskih Kruševica, Ubala, Vrbanja, zaseoka Špulje, Malte ili Sitnice gdje nijesam bio po nekom zadatku, bilo da se radilo o opravci seoskih škola, trasiranju puteva i vodovoda, postavljanja cisterni i poslova elektrifikacije itd. Imao sam i bezbroj susreta, poznanstva i saradnika na svim ovim poslovima i, vjerujem, ostao svim tim ljudima u dobroj uspomeni.

Moja iskustva i preduzimljivost na svim tim poslovima nijesu ostala nezapažena među tadašnjim rukovodećim ličnostima opštine i drugih privrednih organizacija u Herceg-Novom i okolini. To je rezultiralo da sam kao relativno mlad stručnjak bio postavljen i za direktora Opšte građevinskog preduzeća u Herceg-Novom, za šefa gradilišta Herceg-Novi u sastavu Građevinskog preduzeća »Prvoborac« i za direktora Komunalnog preduzeća Herceg-Novi od 1963. do 1969. godine. U to vrijeme mi je direktor opšte službe tadašnjeg Zavoda za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju »Dr Simo Milošević« u Igalu, **Nikola Mračević**, ponudio da preuzmem dužnost tehničkog rukovodioca Zavoda umjesto dotadašnjeg tehničkog rukovodioca **Aleksandra-Lesa Stojkovića** koji je otišao u penziju. Ova ponuda je uslije-

dila pošto je Nikoli Mračeviću bilo poznato moje prethodno radno iskustvo, a Zavod se nalazio pred znatnim investicionim programima izgradnje prve faze razvoja – objekta od 400 ležaja sa terapijama, zatim depandansa – solitera, rekonstrukcije dječijeg odjeljenja i na kraju realizacije najvećeg investicionog zahvata – druge faze razvoja – današnjeg Mediteranskog zdravstvenog centra sa 800 ležaja, investicione vrijednosti čak 65 miliona dolara. Na svim ovim poslovima bio sam jedan od vodećih ličnosti u Institutu »Dr Simo Milošević« i svoja zaduženja primjerno izvršavao.

Prelaskom na novu dužnost u Igalu, u stvari je prekinut moj dugogodišnji rad u komunalnim službama Herceg-Novog i zaista je danas kranje vrijeme da ovom monografijom i svojim sjećanjima dam još jedan doprinos Herceg-Novom, kako bi se sačuvala uspomena, na ne samo bivše Gradsko komunalno preduzeće i njegov razvoj, već i na jedan period vrlo dinamičnog razvoja opštine Herceg-Novi, koja je, svojevremeno, prema nacionalnom dohotku stanovnika, bila jedna od najrazvijenijih opština u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji.

Radi vjerodostojnosti ovog rada pretežno sam koristio arhivsku građu iz Arhiva Herceg-Novog i arhive opštine Herceg-Novi, jer, nažalost, arhiva bivšeg Komunalnog preduzeća nije sačuvana. Koristio sam i dio moje lične arhive, kao i kazivanje nekadašnjih radnika Komunalnog preduzeća za čiju pomoć im iskazujem posebnu zahvalnost.

Zelenika, februara 2004. godine

Csaba Magyar

DIREKTORI KOMUNALNOG PREDUZEĆA HERCEG-NOVI I JP »ČISTOĆA« HERCEG-NOVI

Aleksandar-Leso (Ilije) Doklešić (1901-1994) rođen je u Trebesinu. (Herceg-Novi). Bio je direktor Lokalnog privrednog preduzeća Herceg-Novi od 20. marta 1948. godine do 31. decembra 1949. godine. U sastavu Lokalnog privrednog preduzeća bile su i komunalne službe Herceg-Novog.

Frano-Lilo (Ivana) Trani (1900 -1971) rođen u Herceg-Novom. Osnivač je i direktor Gradskog komunalnog preduzeća od 1. januara 1950. do 17. februara 1953. godine. Od 18. februara 1953. do 4. marta 1955. godine direktor Ustanove za komunalne poslove. Od 5. marta 1955. do 28. februara 1963. godine direktor Komunalnog preduzeća Herceg-Novi.

Nikola-Niko (Stevana) Lipovac (1922 – 2001) rođen na Cetinju. Bio je direktor Komunalnog preduzeća od 1.marta.1963. do 30. aprila 1963. godine

Ovlašćeni građevinski tehničar **Csaba (Adorjana) Magyar (Čaba Mađar)**, rođen je u Zelenici 1930. godine. Bio je direktor Komunalnog preduzeća od 16. juna 1963. do 30. jula 1968. godine.

Dipl. ing. agronomije **Vladimir-Vlado (Petra) Porobić** (1921 – 1989) rođen u Herceg- Novom. Bio je direktor Komunalnog preduzeća od 1. avgusta 1968. do 1. aprila 1976. godine.

Sergije-Srđe (Marka) Dabović rođen u Sasovićima (Herceg-Novu) 1940. godine. Bio je direktor Komunalnog preduzeća od 1. aprila 1976. do 30. septembra 1981. godine

Diplomirani ekonomista i magistar **Krsto** (Nikole) **Tomašević** rođen u Kruševicama (Herceg-Novi) 1948. godine. Bio je direktor Komunalne radne organizacije od 1. oktobra 1981. do 12. aprila 1982. godine.

Dipl. ekonomista **Nikola-Nino** (Cvjetka) **Raić** rođen u Herceg-Novom 1947. godine. Bio je direktor Komunalne radne organizacije od 1. januara 1983. do 30. aprila 1986. godine. Od 1. januara 1994. do 16. aprila 1995. godine i od 17. oktobra 1995. do 31. jula 1999. godine direktor Javnog komunalnog preduzeća. Od 16. februara 1999. do 31. oktobra 2000. godine direktor Javnog preduzeća »Čistoća«.

Đorđe (Dušana) **Mandić**, (1929 – 2000), rođen u Herceg-Novom. Bio je direktor Komunalne radne organizacije Herceg-Novi od 1. juna 1986. do 5. februara 1989. godine.

Petar (Frana) **Lanović**, rođen u Risnu 1943. godine. Bio je direktor Komunalne radne organizacije od 1. juna 1990. do 31. decembra 1993. godine.

Dipl. mašinski inženjer **Ljubomir (Gojka) Milović**, rođen 1943. godine u Mojdežu (Herceg-Novi). Bio je v.d. direktora Javnog preduzeća »Čistoća« od 9. avgusta 2000. do 21. septembra 2001. godine.

Dipl. mašinski inženjer **Savo-Saša (Radoja) Zarubica**, rođen je u Pljevljima 1957. godine. Bio je direktor Javnog preduzeća »Čistoća« od 20. septembra 2001. do 7. novembra 2002. godine.

Borivoj (Anta) Bonić rođen je u Ljubuškom (Bosna i Hercegovina) 1961. godine. Diplomirao je na Vojnoj akademiji kopnene vojske u Beogradu. Sadašnji je direktor Javnog preduzeća »Čistoća« Herceg-Novi od 7. novembra 2002. godine.

Sadržaj

Uvod	5
Počeci komunalnih službi 1946. godine	7
Osnivanje Gradskog komunalnog preduzeća Herceg-Novi 1950. godine	11
Izgradnja vodovoda »Lovac« iz sela Mojdež 1953. godine	19
Reorganizacija Komunalnog preduzeća u 1961. godini	23
Kadrovske promjene u Komunalnom preduzeću 1963. godine	24
Razvoj Komunalnog preduzeća Herceg-Novi u periodu od 1963. do 1969. godine	25
-Radna jedinica »Komunalni poslovi«	26
-Gradska tržnica	30
-Radna jedinica »Vodovod i kanalizacija«	30
-Kanalizacija	35
-Radna jedinica »Zelenilo«	36
-Radna jedinica »Pomorski saobraćaj«	38
Raslojavanje i segmentacija Komunalnog preduzeća poslije 1969. godine	41

-Radna jedinica »Gradska čistoća«	43
-Radna jedinica »Vodovod i kanalizacija	45
Osnivanje osnovnih organizacija udruženog rada u Komunalnoj organizaciji Herceg-Novi 1977. godine	48
OOUR »Gradska čistoća«	49
OOUR »Vodovod i kanalizacija«	51
OOUR »Pomorski saobraćaj«	55
Osnivanje Javnog komunalnog preduzeća Herceg-Novi	58
Formiranje jedinstvenog Komunalnog preduzeća Herceg-Novi 1995. godine	60
Tranzicija Javnog komunalnog preduzeća 1999. godine	64
Recenzija	76
Pogovor autora	78
Direktori Komunalnog preduzeća i JP »Čistoća« Herceg-Novi	80

CIP - Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

658.115.31 (497.16)"1950/2004"

МАЂАР, Чаба

Gradsko komunalno preduzeće Herceg-Novi :
1950-2004. / Magyar Csaba (Mađar Čaba) ; [autori
fotografija Csaba Magyar, Josip Mikulić]. -
Herceg-Novi : Javno komunalno preduzeće
"Čistoća", 2004 (Igalo : Biro Konto). - 86 str.
: ilustr. ; 24 cm

Tiraž 450. - Bilješke uz tekst.
(Broš.)

I. Magyar, Csaba в. Мађар, Чаба
а) Градско комунално предузеће (Херцег Нови) -
1950-2004
COBISS.CG-ID 7629584

JAVNO PREDUZEĆE «ČISTOĆA»
HERCEG NOVI

Adresa:
I Bokeške Brigade bb
Herceg Novi

Telefoni: Centrala: 345-755
Direktor: 345-530
Servisna zona: 330-220
Fax: 345-530; 344-077; 344-076

Djelatnosti Preduzeća su:
Odstranjivanje otpadaka i smeća, sanitarne i slične aktivnosti
Trgovina na veliko otpacima i ostacima
Trgovina na malo plinom, ugljem i drvima
Održavanje i opravka motornih vozila

Preduzeće je dobitnik najvećeg priznanja Skupštine Opštine Herceg Novi
Oktobarske nagrade u 2002. godini
«za ostvarene izuzetne rezultate na održavanju čistoće i uređenju grada»

GRADSKO-KOMUNALNO
PREDUZEĆE HERCEG-NOVI
1950 – 2004.